

**A Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználati szabályai
a Magyar Rendőrség jelenlegi fegyverhasználati szabályai tükrében.**

A Magyar Királyi Csendőrség a keresztény értékrenden nyugvó — annak szellemiségében működtetett — nemzeti rendvédelmi testület volt. A keresztény szellemiséget fejezte ki a csendőr tízparancsolat, amelynek a kilencedik pontja „*Igaztalanul ne vádoldj, fegyvered ártatlant ne bántson*” a csendőrség fegyverhasználat erkölcsi hátterét alkotta.¹ A rendvédelmi szervezet tagjának lőfegyverhasználati joga a mások életét veszélyeztető súlyos bűncselekmény elkövetésének megakadályozására, az ilyen veszélyt okozó személy elfogására, illetőleg szökésének megakadályozása céljából alkalmazható. A XXI. századi Magyarország rendőrsége és a II. világháború időszakának, valamint a megelőző több, mint fél évszázadnak a Magyar Királyi Csendőrsége között bizonyára számos jelentős különbség van. Más társadalmi — politikai viszonyok közepette működtek két-három emberöltőnyi időkülönbséggel; a társadalom értékrendje és világnézete lényegesen megváltozott; továbbá az ország nemzetközi kapcsolatai és ebből eredő szerződésai jelentősen meghatározzák a közjog, így a rendvédelem és a büntetőjog szabályainak tartalmát is. Különösen az Európai Unióhoz való csatlakozásunk (2004) és ezt megelőzőleg az Európa Tanácsba — mint elsőrendűen politikai, nemzetközi közjogi, emberi jogi szervezetbe — belépésünk (1991), és e szervezetek szabályrendszerének elfogadása, volt hatással a büntetőpolitikára, így a fegyverhasználat szabályainak megállapítására is. A most hatályos rendőrségi törvény meghozatalakor (1994-ben) az ismert nemzetközi követelményeket, továbbá az ENSZ VIII. bűnmegelőzési kongresszusán elfogadott határozatot figyelembe véve szabályozza a rendőrség tagjainak lőfegyverhasználati jogát.²

A gondolkodásmódok és társadalmi viszonyok különbözősége mellett a hagyomány folyamatosága — hacsak nyomokban is — megfigyelhető intézményeinkben, a modernitás és hagyomány egyaránt jelen van a rendvédelmi szervezetek szabályaiban. A hasonlóság nagyobb, mint az a szakadéknyi távolság, ami a két történelmi kor társadalmi-politikai-jogi viszonyai között észlelhető.

Mi a közös a kétféle rendvédelmi szervezetben? Először is mindkettő a közrendet, közbiztonságot, a bűnözés elleni küzdelmet szolgálta, illetve szolgálja. Mindkettőben egyfelől az állam másfelől az állampolgár vagy más személyek egymáshoz való viszonya mutatkozik meg.

A közbiztonsági szolgálat szervezéséről szóló 1881. évi törvény szerint: „*A közbiztonsági szolgálat ellátására katonailag szervezett magyar kir. csendőrség állítatik fel.*”³

„*A m. kir. csendőrség a közbiztonsági szolgálat teljesítésére rendelt katonailag szervezett őrtestület. Feladata: működési területén a személy- és vagyonbiztonság megóvása, a közbéke és közrend fenntartása, a büntetőtörvények, rendeletek és szabályrendeletek megszegésének, a véletlenségből vagy bármely természetű mulasztásból eredhető szerencsétlenségeknek, veszélyeknek és károknak lehető megakadályozása, a büntetőtörvények, rendeletek és szabályrendeletek ellen vétők kinyomozása és az illetékes hatóságoknak való átadása, illetőleg feljelentése.*”⁴

„*A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.*”⁵

A rendőrség — számos feladatkört felölelő tevékenységi körének, feladatainak és szervezeti jellegének summázatát így adhatjuk meg — az Alaptörvényben, a rendőrségről szóló törvényben és törvény felhatalmazása alapján más jogszabályban meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkört ellátó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.⁶

Bármennyire is különböző a nemzetközi és magyarországi közjogi környezet és értékrend, a szociológiai alapképlet nagyon hasonló akkor, amikor a közbiztonság érdekében eljáró rendvédelmi szerv tagja szemben áll a súlyosan társadalomellenes személlyel, azzal a veszélyforrással, amely magára a rendvédőre, a társadalom más tagjaira és az államra súlyos fenyegetést jelent, beleértve az élet kockáztatását is. A képlet rideg egyszerűséggel mutatkozik meg akkor, ha egyfelől a csendőrt vagy rendőrt látjuk mögötte az államhatalommal, másfelől azt a személyt, aki emberi életet oltott ki vagy a társadalom alapintézményeire támadt, különösen ha a társadalom tagjainak életét súlyosan fenyegeti.

Ebben a képletben viszonylag egyszerűen megmutatkoznak azok a magatartásmódok, amelyek adóttak a rendvédő számára, amelyeknek a szabályozása mind a csendőrség szervezeti és szolgálati utasításában, mind a rendőrség fegyverhasználati szabályaiban lehetséges és szükséges. Ezen egyszerű képlet mellett is világosan látható, hogy a társadalom néhány nemzedékkel későbbi állapotában is sokféle hagyományt, emléket, magatartási módozatot, értéket őriz abból az időből, amikor a csendőrség jelentette a közbiztonság egyik legfontosabb tartópillérét.

A 2011-es Alaptörvény határozottan utal a jogfolytonosság így meg nem nevezett, de ténylegesen létező jelenségére és gondolatára, amikor egyebek mellett rögzíti, hogy „*Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.*

Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúra uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését.

Nem ismerjük el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért kinyilvánítjuk érvénytelenségét.”⁷

Ebből egyenesen következik az alkotmányos tétel, hogy Magyarország alkotmányos állami folytonosságban létezik, hogy történeti alkotmánya nincsen felfüggesztett állapotban, s a csendőrség alapvető szabályai, mint a történeti közjog elemei egy máig, s a jövőben is ható történeti közjogi folyamatok részei. Az alkotmányozó összekapcsolja a politikai, jogi folyamatokat a történeti alkotmány felfüggesztése előtti idővel is. Ez az idő pedig éppen a csendőrség működésének ideje.

A közrend, közbiztonság védelmének vagy más közérdeknek szolgálatában erőszakra jogosult állami, közhatalmi szervezetek szolgálatot ellátó tagjainak fegyverhasználatát két érdek határozza meg. Az egyik a megsértett vagy veszélyeztetett közrend vagy közbiztonság megóvásának hatékonyságához fűződő közérdek, a másik a fegyverhasználattal érintett személy vagy személyek sérelmének a legszükségesebb mértékre való korlátozása. A legveszélyesebb fegyvernek, a lőfegyvernek az alkalmazását oly módon kell megvalósítani, hogy a közrendet, közbiztonságot, az emberi életet hatékonyan, gyorsan lehessen megóvni, ebből fakadóan pedig a lőfegyverhasználattal érintett személyek élete, testi épsége a legszükségesebb mértékben kerüljön veszélybe.

Melyek azok az ismérvek, amelyek mentén jellemezni lehet a fegyverhasználat jellegét, és amelyek figyelembe vételével összehasonlítást tehetünk a Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználatára és a XXI. századi magyarországi rendőrség fegyverhasználatára, pontosabban fegyverhasználati szabályai között. Fontos a szűkítés hangsúlyozása, tudniillik, hogy szabályok összehasonlítása történik, mert az erőszak alkalmazásának gyakorlata jogtörténeti, történelmi, politikai kérdés. A honvéd bíróságoknak csendőrségi ügyekben eljáró tanácsai által követett joggyakorlat feldolgozására nem vállalkozhatunk, ám megkockáztathatjuk azt a feltételezést, hogy a fegyverhasználatok igen jelentős része nem jutott bírósági szakaszba, s ezek vizsgálatának anyagai, s a vizsgálatok során követett parancsnoki értékrend és követelményrendszer ma már nehezen közelíthető meg.

Jelen korunk rendvédelmi szervezeteinek tevékenységéről szerzett közvetlen ismereteink — elegendő itt a 2006 folyamán az 50 évvel korábbi szabadságharc évfordulóján lezajlott tüntetések résztvevőivel szemben alkalmazott törvénytelen durva rendőri erőszakra gondolni — elegendőek ahhoz, hogy ne tegyünk hátrányos megkülönböztetést a Magyar Királyi Csendőrség terhére pusztán azért, mert bizonyos, nem teljesen alaptalan vélekedés szerint az akkori közjogi viszonyok jellege jobban lehetőséget adott a sommás eljárásokra.

Melyek tehát az értékelés elvei? Az összehasonlítás szempontjai lehetnek egyebek mellett a következők:

- Milyen körben és feltételekkel tette lehetővé, illetve kötelezővé a korabeli szabály a fegyverhasználatot megelőző intézkedések megtételét?
- Maga a fegyverhasználat kötelező-e meghatározott feltételekkel?
- Milyen jellegű bűncselekmény tetteivel, gyanúsítottjaival szemben volt megengedett fegyverhasználat?
- Mi a viszony a csendőrségi, a korabeli honvéd őrszolgálati és a rendőrség fegyverhasználat tartalma között?
- Mit mutat a Magyar Királyi Csendőrség és korunkbeli rendőrség fegyverhasználati szabályainak egybevetése?
- Mi a parancs szerepe, kötelező, felelősséget érintő jellege?
- Tulajdon elleni, gazdasági jellegű bűncselekmények megalapozhatták-e a fegyverhasználatot? Személyi szabadság vagy vagyon védelmében lehetett-e lőfegyvert használni?
- Tömegekkel szemben volt-e helye fegyverhasználatnak?
- Érvényesül-e, s hogyan érvényesül a szükségesség és arányosság követelménye?
- Mai fogalmainkkal élve: vizsgálandó, hogy az állam, a köz érdeke úgy kap-e hatékony védelmet a rendvédek fegyverei által szükséges módon és arányosan, hogy eközben az emberi jogok a legszükségesebb mértékben szenvednek sérelmet.

A fegyverhasználat fogalma, terjedelme.

A rendőrségről szóló 1994. évi törvény szabályozza a lőfegyver használatát „*ha a lőfegyverhasználat feltétele fennáll, a rendőr bármely dolgot fegyverként használhat. A lőfegyver használatára vonatkozó szabályokat ebben az esetben is értelemszerűen alkalmazni kell.*”⁸

A Magyar Királyi Csendőrség 1941. évi szervezeti és szolgálati utasítása szerint „fegyverét” alatt azt kell érteni, hogy „*a csendőrnek elsősorban a részére előírt lő- és szálfegyvereket kell használnia; más fegyver vagy védekező eszköz használata csak végső esetben, nevezetesen akkor van megengedve, ha csendőrségi fegyver nem áll rendelkezésére vagy az hasznavehetetlenné vált.*”⁹ Ebből következik, hogy a csendőrség fegyverhasználatát jelentett elsősorban lőfegyver és szálfegyver, azaz vágó- vagy szűrőfegyver használatot, szemben a rendőrség lőfegyver használatával, amely megengedi a más eszköz alkalmazását, de azt is lőfegyver használatként kell értelmezni.

A csendőr fegyverhasználatát tekintetében „használni” kifejezés alatt a fegyvernek katonai módon való alkalmazását kell érteni. A puská és ismétlő pisztoly lövésre, a kard vágásra és kivételesen szúrásra, a szurony szúrásra szolgált. Ezeket a fegyvereket ettől eltérő módon „*A szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*” című 1941. évi kiadású testületi szolgálati szabályzatban foglalt esetekben volt szabad használni, ez azonban nem vonatkozott a lőfegyverre.¹⁰ Ebből következik az a magatartási szabály is, hogy lőfegyvert riasztó jelleggel levegőbe lövésre nem használhatta a csendőr.¹¹

Míg a csendőr számára más fegyver (a lőfegyver, továbbá a kard és szurony, mint szálfegyver mellett) vagy védekező eszköz használata csak végső esetben volt megengedett, addig a rendőr számára nincs ilyen megszorítás, bármely dolgot fegyverként használhat.

Az összehasonlítást némileg nehezíti, hogy a csendőr fegyverhasználatát szűrő és vágóeszköz használatát is, végső esetben más fegyver vagy védekező eszköz igénybevételét jelentette főszabályként, míg a rendőr esetében a törvény nevesíti a lőfegyverhasználatot, a lőfegyvernek nem minősülő, alkalmazását tekintve lőfegyverhasználatként minősülő tárgy fogalmát azonban nem határozta meg a rendőrségi törvényt.

Mi a parancs szerepe, kötelező, felelősséget érintő jellege?

A csendőr fegyverét önállóan használta, ezért kizáróan ő volt a felelős. Ha azonban a fegyvert valamilyen csendőrségi elöljáró parancsára használta, akkor ezért csak a parancsot kiadott elöljáró volt felelős.¹²

A katonai büntető törvénykönyvről szóló 1930. évi törvény cikk szerint „*nem számítható be a cselekmény annak, aki az elöljárójának vagy felettes hatóságának szolgálati parancsa folytán abban a meggyőződésben követi el, hogy arra kötelezve van.*”¹³

A rendőrségről szóló törvény értelmében „*a lőfegyver használatát saját elhatározásból vagy utasításra történhet. Csapaterő zárt alakzatban történő alkalmazása esetén csak utasításra használható lőfegyver.*”¹⁴ Ugyancsak e törvény rögzíti, hogy „*Szolgálati elöljárója parancsára a rendőr köteles a lőfegyverét használni. A lőfegyver parancsra történő használatának jogszerűségéért a parancsot kiadó szolgálati elöljárója a felelős. Egy parancs végrehajtása csak akkor tagadható meg, ha a rendőr tudja, hogy a lőfegyver használatával bűncselekményt követne el.*”¹⁵

A jelenleg hatályos büntető törvénykönyv szerint „*nem büntethető a katona a parancsra végrehajtott cselekményért, kivéve, ha tudta, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el.*”¹⁶ Ugyanezen törvény rögzíti, hogy „*Parancsra elkövetett bűncselekményért a parancsot adó is tettesként felel, ha a katona tudta, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el, egyébként a parancsot adó közvetett tettesként felel.*”¹⁷

Milyen jellegű bűncselekmény tetteivel, gyanúsítottjaival szemben volt megengedett a fegyverhasználat?

A közbiztonsági- rendvédelmi feladatot ellátó személyek fegyverhasználatát jellemezhetjük úgy is, hogy az egyrészt védő-elhárító (defenzív) jellegű, másfelől üldöző, kutató (offenzív) jellegű lehet, vállalva a mindenféle osztályozással együtt járó pontatlanság ódiumát.

Védő- elhárító fegyverhasználat:

a Magyar Királyi Csendőrség 1941. évi kiadású szolgálati szabályzata szerint a szolgálatban álló csendőr fegyverét jogosult volt mindenki ellen használni „*1. aki őt tettelesen megtámadja vagy támadással veszélyesen fenyegeti.*”¹⁸ Ellenben köteles volt használni „*2. ha másnak közvetlenül, joga-*

lanul és súlyosan veszélyeztetett életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát másképp megvédelmezni nem lehet.”¹⁹

A rendőrségről szóló törvény szerint a rendőr löfegyvert használhat

- „a) az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítására;
- b) a testi épséget súlyosan veszélyeztető közvetlen támadás elhárítására;
- k) a saját élete, testi épsége, személyi szabadsága ellen intézett támadás elhárítására.”²⁰

Üldöző, kutató (offenzív) fegyverhasználat csendőri és rendőri fegyverhasználat valamennyi egyéb esete.

A francia csendőrség fegyverhasználatának fő irányai, területei hasonlóak az ebből építkező csendőrségi szabályaihoz.

Önvédelem = az állások megtartása illetve elfoglalása végett.

Ellenállás megtörése = ha az ellenállás olyan, hogy csak a fegyverek erejével lehet megtörni.

Őrzés, védelem = értelemszerű.

Szökés megakadályozása = fogoly megszökése esetén, más személy elfogása esetén nem.

Néptömegekkel szemben.²¹

Ezek az irányok jól felismerhetőek a francia és a későbbi osztrák, illetve magyar csendőrségi szabályokban.

Milyen körben és feltételekkel tette lehetővé, illetve kötelezővé a korabeli szabályzás a fegyverhasználatot megelőző intézkedések megtételét?

Mind a csendőrség, mind a rendőrség fegyverhasználatát jellemezve közös ismérv a löfegyverhasználatot megelőző intézkedések szükségessége és fontossága. Ezek célja egyrészt az, hogy az intézkedéssel érintett személy számára felismerhető legyen, hogy vele szemben milyen rendvédelmi intézkedés történik, az intézkedés foganatosítása tőle milyen magatartást kíván, és ezáltal a löfegyverhasználat megelőzhető, vagy elkerülhető legyen. Az előzetes figyelmeztetés annak egyértelművé tételére irányul, hogy a felszólítottal szemben - további engedetlensége esetén - löfegyvert fognak alkalmazni. Így a felszólított a löfegyverhasználat lehetséges következményeit mérlegelve dönthet, hogy aláveti-e magát a hatósági felhívásnak.²²

A csendőri fegyverhasználatot megelőző intézkedésnek kellett bevezetni a „Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára” című 1941. évi kiadású szolgálati szabályzatban meghatározott esetekben.²³ Főszabályként írta elő a Magyar Királyi Csendőrség 1941. évi szolgálati szabályzata a megelőző intézkedést, kivéve a csendőr ellen irányuló²⁴ tetteleges támadás, ha mások ellen irányuló támadás közvetlenül, jogtalanul és súlyosan veszélyezteti életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát, melyet másképp megvédelmezni nem lehet, ha „a támadónak figyelmeztetésére, elfogására vagy megbilincselésére, illetőleg támadásra képtelenné tételére, vagy a kényszereszközök alkalmazására lehetőség vagy a késedelemből származó veszély miatt idő nincs, végül ha ezek alkalmazása eredménytelen maradt”²⁵

A „Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára” című 1941. évi kiadású szolgálati szabályzatban meghatározott eset²⁶ akkor állapítható meg, „ha valaki a csendőrt egy bizonyos már megkezdett vagy szándékolt szolgálati ténykedés foganatosításában ellenszegülés által megakadályozni törekszik”.²⁷ A fegyverhasználatot megelőző intézkedés kötelező voltát jelenti a 3. alpontnak az a feltétele, hogy „a csendőrt szolgálati ténykedésében fegyverhasználatvaló fenyegetés dacára tettelegesen akadályozza és az ellenszegülést másképp megtörni nem lehet”²⁸ A magyar csendőrség 1941. évi szolgálati szabályzata szerint az elfogandó felfegyverzett egyénnel szemben akkor van helye fegyverhasználatnak, ha „fegyverét a fegyverhasználatvaló fenyegető felszólítás dacára le nem teszi, vagy a védett helyzetéből előjönni vonakodik és lefegyverzésére más mód nincs.”²⁹ A csendőrségi szabályozás értelmében „az elfogott vagy elfogandó veszélyes gonosztevő a fegyverhasználatvaló fenyegető rákiáltás dacára meg nem áll és feltartóztatására más mód nincs. Ebben az esetben következik be a fegyverhasználat lehetősége”³⁰

A csendőrségi fegyverek használatának szabályozása szerint a csendőr köteles volt fegyverét használni a megelőző intézkedés után „ha a néptömeg, amelynek szétoszlata elrendeltetett vagy a közbiztonság érdekében szükséges, a szétoszlásra való felhívás és a fegyverhasználatvaló fenyegetés dacára szét nem oszlik és a szétoszlata másképp nem lehetséges;”³¹

A felsorolt alpontok mindegyikében megállapítható, hogy a csendőr köteles megkísérelni valamely megelőző intézkedést, amivel a fegyverhasználat megelőzhető, elhárítható, az intézkedés célja fegyverhasználat nélkül is elérhető.

A magyar csendőrség 1941. évi szolgálati szabályzata azokról az esetekről is szólt, amikor valaki háború idején vagy rendkívüli viszonyok között magát gyanússá teszi és a felhívásra kielégítő válasz nélkül elszalad, továbbá ha községeken kívül vezető mellékutakon éjjel vagy árukkal vagy más szállítmányokkal pedig nappal is három vagy több egyén fegyverhasználatával fenyegető rákiáltás dacára meg nem áll, és feltartóztatásukra más mód nincs, végül ha a csendőrt „partunkon vagy annak közelében” éjjel, bizonyos esetekben — fedett vagy megrakott vízijárművekkel — pedig nappal is gyanús egyéneket talál és ezek a fegyverhasználatával fenyegető kétszeri rákiáltásra meg nem állnak, illetőleg ebbeli szándékuknak kétségtelen bizonyítékát nem adják, hanem egyenként vagy valamennyien menekülni igyekeznek. Semmi esetre sincs helye a fegyverhasználatnak olyan személyek vagy járművek ellen, amelyek már túljutottak az ország határán.³² A különleges helyzetekben is megállapítható, hogy a megelőző intézkedés kötelező volt és felhívást is kellett a gyanús személyhez intézni vagy fegyverhasználatával fenyegető rákiáltást alkalmazni, továbbá fegyverhasználatával fenyegető kétszeri rákiáltást.

Az előbbi rendelkezések elemzése alapján, szigorú értelmezés szerint egyetlen esetben sem volt köteles megelőző intézkedésre az eljáró csendőr azzal a személlyel szemben „*aki őt tettelegesen megtámadja vagy támadással veszélyesen fenyegeti*”.³³ Ebben az esetben azonban a csendőrnek mérlegelési joga volt a fegyverhasználat tekintetében, hiszen a fegyverét jogosult volt mindenki ellen használni. Valamennyi további esetben arra a következtetésre jutunk, hogy ezen tényállások meglétekor köteles volt fegyvert használni, ám a fegyverhasználatot megelőző intézkedés megtételére is köteles volt. Valójában a „*Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*” című 1941. évi kiadású szolgálati szabályzat fegyverhasználatot szabályozó pontjai, meghatározott esetekben lehetővé tették a megelőző intézkedés mellőzését is hiszen a szabályozás annak mérlegelését írta elő, hogy van-e lehetőség a veszélyeztetett életet, testi épséget, személyes szabadságot vagy vagyont másként megvédelmezni, s ha a csendőr arra az eredményre jutott — az ilyen esetek jellegéből következő igen rövid idő alatt —, hogy a támadó elfogására, megbilincselésére, stb. kényszereszközök alkalmazására nincsen lehetőség, akkor megelőző intézkedés mellőzésével, lőfegyvert használhatott. Így valójában „*Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*” című 1941. évi kiadású szolgálati szabályzat adott felmentést a tényleges megelőző intézkedések megtételétől.³⁴

Ha a megelőző intézkedés tekintetében összehasonlítjuk a csendőrségi szabályokat a rendőrségi szabályokkal, azt állapíthatjuk meg, hogy a rendőrség lőfegyver használatát minden esetben meg kell előznie a rendőrségi törvényben meghatározott megelőző intézkedéseknek, az ott megszabott sorrendben.³⁵ „*A lőfegyverhasználatot megelőző intézkedések részben vagy teljesen mellőzhetők az eset összes körülményei folytán, ha a megelőző intézkedésekre már nincs idő és a késedelem egyrészt az intézkedés eredményességét, másrészt a rendőr vagy más személy életét, testi épségét közvetlenül veszélyezteti.*”³⁶

Összegezve a témával kapcsolatos összehasonlítást, azt állapíthatjuk meg, hogy a csendőrség tagjai nem mellőzhették a megelőző intézkedéseket a testület 1941. évi kiadású szolgálati szabályzatában meghatározott esetekben.³⁷ Csupán a külön megállapított tényállás esetén voltak jogosultak megelőző intézkedés mellőzésére³⁸ nevezetesen azzal szemben, „*aki őt tettelegesen megtámadja vagy támadással veszélyesen fenyegeti*”,³⁹ illetve akkor, „*ha másnak közvetlenül, jogtalanul és súlyosan veszélyeztetett életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát másképp megvédelmezni nem lehet*”.⁴⁰

Figyelemre méltó, hogy az emberi jogok védelmének jegyében alakított közjogi szabályok idején nagyobb jogosítványai vannak az emberi élet és méltóság megsértésére alkalmas lőfegyver használatra a hatóság képviselőinek — mert a fegyverhasználatot megelőző intézkedést mérlegelés alapján minden esetben mellőzheti —, mint amekkora lehetősége a csendőrségnek volt a maga nemzetközi szerződésekkel és alkotmánybírói határozatokkal nem korlátozott szolgálata idején.

Az is tény, hogy a csendőrnek a személy- és vagyónbiztonság megóvása érdekében is módja és jogosítványa volt fegyverhasználatra — ami nem jelentett feltétlenül lőfegyverhasználatot —, míg a rendőrségnek ezekben az esetekben lőfegyver használati joga nincsen.

Maga a fegyverhasználat kötelező-e meghatározott feltételekkel?

A csendőrség fegyverhasználati kötelmei a — meghatározott eset kivételével⁴¹ — kötelező fegyverhasználatot írtak elő.⁴² A rendőrségi törvény és a szolgálati szabályzat nem szól kötelező lőfegyverhasználatról, csak annak lehetőségéről (fegyvert használhat).⁴³

Jellegzetes különbség a két szervezet szabályai között akkor mutatkozik meg például, amikor a „*Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*” című 1941. évi kiadású szolgálati szabályzat vonatkozó pontjait vesszük figyelembe, nevezetesen „*az elfogott vagy elfogandó veszélyes gonosztevő menekül, a fegyverhasználattal fenyegető rákiáltás dacára meg nem áll és feltartóztatására más mód nincs*”;⁴⁴

Ez a pont veszélyes gonosztevőről szól. „*Veszélyes gonosztevő rendszerint az, aki a törvények szerint halállal, életfogytig tartó fegyházzal vagy 5 évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő cselekményt követett el vagy kísérelt meg*”.⁴⁵

Ehhez képest a rendőr lőfegyvert használhat az emberi élet kioltását szándékosan elkövető elfogására, szökésének megakadályozására.⁴⁶ A rendőrség szolgálati szabályzata szerint alkalmazásában elkövetőn kizárólag a tettest és társtettest kell érteni. A lőfegyver az ilyen cselekmény elkövetésén tettenért, illetve ilyen cselekmény miatt körözött azonosított elkövetővel szemben használható.⁴⁷

A hatályos büntető törvénykönyv szerint az emberölés büntetékének alapesete 5 évtől 15 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁴⁸ Ezt az öt éves büntetési tételt egybevetve a magyar csendőrség 1941. évi kiadású szolgálati szabályzatában foglaltakkal a veszélyes gonosztevő fogalmával, szinte egybeesés állapítható meg a csendőrségi szabályzatban, ahol az 5 évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel fenyegetettség a feltétele a fegyverhasználatnak. Így a jelenleg hatályos rendőrségi törvény kevésbé szigorú, mert az 5 évi szabadságvesztéssel fenyegetettséget is elfogadja fegyverhasználat feltételeként, míg a csendőrségi szabályok szerint ez csak 5 évnél súlyosabb büntetéssel fenyegetettség esetén (de nem csupán emberölés tettesével vagy részesével szemben) volt lehetséges. Az eltérés szinte alig észlelhető.

Mi a viszony a csendőrségi, a korabeli honvéd őrszolgálati és a rendőrségi fegyverhasználat tartalma között?

A polgári magyar állam időszakában a rendőrség és a csendőrség megjelölésére és megkülönböztetésére a polgári fegyveres őrtestület és a katonailag szervezett fegyveres őrtestület megnevezést alkalmazták.⁴⁹ Kétségtelen, hogy a katonailag szervezett fegyveres őrtestületeknél a személyi állomány alá- és fölérendeltségi viszony katonai volt, s e testületek rendeltetése — gondolunk elsősorban a Magyar Királyi Honvédségre — elsörendűen nem a közbiztonság és a közrend fenntartása volt. Ennek ellenére árnyalni kell azt a viszonyt, ami a Magyar Királyi Honvédség felállított őrsegeinek fegyverhasználati szabályait és a Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználati szabályai között létezik. Az őrszolgálatban állók fegyverhasználatának szabályait a Magyar Királyi Csendőrség szolgálati szabályzata rögzítette.⁵⁰ A Magyar Királyi Honvédség szolgálati szabályzatának vonatkozó pontjai⁵¹ megfeleltek a csendőrségi szabályzat releváns pontjainak.⁵²

A honvéd szolgálati szabályzat vonatkozó pontjai⁵³ tartalmilag megfeleltek a téma csendőrségi szabályzásának releváns pontjaiban foglaltaknak.⁵⁴ A „*Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*” című szabályzatba foglalt rendelkezésnek, a tömegoszlatásról szóló⁵⁵, valamint a mellékutakon és folyópartokon való intézkedésről szóló szakaszai⁵⁶ hiányoznak a honvédségi fegyverhasználati szabályok közül, pedig a csendőrségi szabályozás kardinális jelentőségű, mivel a közrend, közbiztonság alapszabályát és feladatát rögzítette a fegyverhasználat szintjén, amikor kimondta, hogy „*ha másnak közvetlenül jogtalanul, és súlyosan veszélyeztetett életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát másképp megvédelmezni nem lehet*”,⁵⁷ köteles fegyvert használni. Ez a fegyverhasználat, azonban nem jelent feltétlen lőfegyver használatot.

A Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználati szabályainak a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati szabályáival való egybevetéséből a következő eredményre jutunk. A Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1932. évi törvény⁵⁸ és a Magyar Királyi Belügyminisztérium által a végrehajtására kiadott rendelet⁵⁹ az egybeesés határáig hasonló rendelkezéseket tartalmazott mint a Magyar Királyi Csendőrség hasonló szabályai. Megfogalmazásbeli, árnyalati különbségektől eltekintve egy pontban mutat eltérést a rendőrségi fegyverhasználat szabályozása, mégpedig azon pontjában, mely szerint „*fegyverhasználatnak van helye súlyos bűncselekmény elkövetésének meggátálása végett, ha az másképp, mint fegyverhasználat útján nem gátolható meg*”⁶⁰ Ez azonban nem értelmezhető úgy, mintha a Magyar Királyi Csendőrség számára az előbbi helyzetben nem volna lehetséges a fegyverhasználat, mivel „*Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*” című 1941. évi kiadású szolgálati szabályzat vonatkozó része⁶¹ megközelítőleg és tartalmilag e helyzetre is alkalmazható. Természetesen a sajátos csendőrségi szabályozás — hasonló nincsen a rendőrségi szabályok között — a csendőrségi fegyverhasználatról szóló különleges helyzeteket (háború idején, országhatáron, lakott területeken kívül, stb.) is érintett.⁶²

A rendőrségi fegyverhasználati szabályoknak a fegyverhasználat utáni eljárásról szóló részei is megfelelnek a csendőrségi fegyverhasználat utáni szabályoknak, amikor rögzítették, hogy ha a fegyverhasználat célját elérte, a fegyvert tovább használni nem szabad, a sérültet nyomban elsősegélyben kell részesíteni.⁶³

Következtetések

A Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználati szabályai és a korunkbeli, évszázados, a politikai-közjogi-nemzetközi környezet lényeges különbségeiből adódó eltérések és nem utolsósorban az 50 éves kommunista önkényuralom jogrendszerbeli következményei indokoltan mutathatnak akár szakadéknyi különbséget is. Mégsem ez a helyzet. A polgári magyar állam időszakában kétféle rendvédelmi szervezet-típust különböztettek meg, a katonailag szervezett fegyveres őrtestületet és a polgári fegyveres őrtestületet. A katonailag szervezett őrtestületek közé tartoztak azok a szervezetek, amelyek személyi állománya körében az alá- és fölérendeltségi viszony katonai volt, a testületi tagok katonai rendfokozatot viseltek, őket a katonákra általában vonatkozó jogosultságok megillették, illetve kötelezettségek terhelték, továbbá a személyi állomány a honvédelmi-, a testület pedig a szakterületi miniszter alárendeltségében állt. Ezzel szemben a polgári fegyveres őrtestületek közé azok a szervezetek tartoztak, amelyek személyi állománya körében az alá- és fölérendeltségi viszony hivatalnoki volt, a testület személyi állománya pedig nem katonai, hanem testületi rendfokozatot viselt, a testületi tagokra a katonák általános jogosultságai és kötelezettségei nem vonatkoztak, a testület és személyi állománya pedig teljes egészében a szakterületi miniszter irányítása alá tartozott.⁶⁴

Mégsem volt jelentős a különbség a kétféle szervezet fegyverhasználati szabályai között. Vitathatatlan, hogy a hivatali alá- és fölérendeltségi viszonyokból következő szervezeti és szolgálati szabályok, így a fegyverhasználati szabályok lényegesen mások lehettek volna, mint a katonailag szervezett őrtestületeknél, ahol a személyi állomány katonai alá- és fölérendeltségi viszonyrendszerben élt. Kétségtelen tény azonban, hogy a Magyar Királyi Honvédség felállított őrsegeinek fegyverhasználati szabályai felismerhetően némi módosulással jelen voltak a Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználati szabályjaiban.

Ezen túlmenően azonban nemcsak a korabeli Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség bizonyos fegyverhasználati szabályai mutatnak hasonlóságot, hanem számos megfelelést találunk a Magyar Királyi Csendőrség és a korunkbeli rendőrség fegyverhasználati szabályai között is. Mindkét szervezet fegyver, illetve lőfegyver használata hasonló abban a tekintetben, hogy felismerhetők benne egyfelől a védelmi, elhárító (defenzív) elemek és a kutató, bűnüldöző (offenzív) tényállások, magatartási szabályok. Így a csendőrség 1941. évi szervezeti és szolgálati utasításának releváns alpontjai védelmi jellegű tényállást tartalmaznak,⁶⁵ míg a rendőrségi törvény érintett pontjai ugyancsak védelmi tényállást fejeznek ki.⁶⁶ Ezekhez képest a többi, részben egymásnak is, — tehát a csendőrségi a rendőrséginek és fordítva — megfeleltethető szakaszai bűnüldöző jellegűek, a szervezet aktív fellépését feltételezik és írják elő.⁶⁷

Az európai csendőrségek történetének ismeretében megállapítható, hogy az európai csendőrségek mintájaként tekintett francia Gendarmerie szolgálatát szabályozó 1797. francia törvény azt rögzíti, hogy a francia csendőr fegyvert használ, ha:

- „- a csendőr ellen erőszak vagy tettlegesség alkalmaztatik;
- a csendőrség az általa megszállott területet, a rábízott őrhelyet vagy személyt más módon meg nem védheti,
- az ellenszegülés olyan, hogy máshogyan, mint fegyverhasználat által, nem győzhető”.⁶⁸

Ezt egészítették ki 1820-ban azzal, hogy „a csendőrség, miután kimerítette a rábeszélés eszközeit, és a törvény nevében háromszori intést intézett, felhatalmaztatik az ellenszegülésnek a fegyverek erejével való legyőzésére a következményekért való felelősség nélkül”.⁶⁹

A fegyverhasználat francia csendőrségi elveit (önvédelem, ellenállás megtörése, őrzés, védelem, szökés megakadályozása, néptömegekkel szembeni fellépés)⁷⁰ összehasonlítjuk az Osztrák Császárság neoabszolutizmuskori zsoldárságának szolgálati szabályaival, akkor azt látjuk, hogy „... a fegyverét használhatja: a) mint szükségbeli védezközt valamely ellene intézett tetteles megtámadás elhárítására, b) szolgálata teljesítésének megghiúsítására célzó ellenállás legyőzése végett, c) általában mindazon esetekben, amelyekben az őrnök meg van engedve fegyverét használnia.” Továbbá azt olvassuk, hogy „amennyiben a cél veszélyezése nélkül lehetőnek látszik, mindig intések és egyéb szelíd eszközök előre bocsátandók, sőt még a fegyver használatánál is azon elővigyázattal kell lenni, hogy emberéletet szükség nélkül veszélynek ne tétessék ki. A csendőr a fegyvererőnek ezen jogosításon túlhágó minden használatáért felelős.”⁷¹

A tömeg elleni fegyverhasználatra is lehetőséget ad e rendelet, amely szerint „népcsődülés és öszszecsoportozásnál fegyverhasználat” esetén a fegyverhasználat a fegyveres erőkre vonatkozó szabályok értelmében volt lehetséges.⁷²

A Magyar Királyi Csendőrség felállításáról rendelkező 1881. évi törvény értelmében a szolgálatban álló csendőrt ugyanazok a jogok illették, melyekkel a katonai örököt felruházták,⁷³ majd a csendőrség első szolgálati utasítása rögzítette a fegyverhasználati jogukat.⁷⁴ Ezek szerint a szolgálatot teljesítő csendőr fegyverének használatára mindenki ellen jogosítva volt:

„- aki a csendőrt erőszakosan megsérti, vagy támadással fenyegeti;

- a tettenért gonosztevő vagy alapos gyanúval felfegyverkezve lévén, az előzetes felszólítás dacára magát önként meg nem adja, vagy esetleg védett helyzetéből előjönni vonakodik;

- aki figyelmeztető utasításainak – őt szolgálata teljesítésében meggátolandó – tettelesen ellenszegül;

- aki mint veszélyes gonosztevő, a csendőrség által elfogatik vagy őrizete alá adatik, bár erőszakos ellenállás nélkül, de a megállításra célzó fenyegető rákiáltás dacára elfut, ha visszatartóztatására más mód nem létezik;

- aki ellenséges viszonyok között magát gyanússá teszi és a felhívásra kielégítő válasz nélkül elszalad.⁷⁵

Ezutóbbi 1912-ben úgy módosult, hogy:

„- aki háború vagy ostrom idején magát gyanússá teszi, és a felhívásra kielégítő válasz nélkül elfut.”⁷⁶

Nem térve ki a község határán kívül, valamint a fedett vagy megrakott vízijárművel közlekedő hajósokkal szemben alkalmazható fegyverhasználatra, hanem csupán egybevetve az előbbi a szabályokat a „Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szabályzat 1927. évi kiadásával — amely szabályok a fegyverhasználatot illetően megegyeznek az 1941-es szabályokkal — megállapítható, hogy a XX. századi szövegek a XIX. századiaknak korszerűsített, nem jelentősen módosított változatai.⁷⁷

1924-ben az elavult szolgálati szabályok átdolgozása céljából hozták létre a Magyar Királyi Csendőrség Állandó Tanulmányi Bizottságát. E bizottság elnevezése később Magyar Királyi Csendőr Szabályzatszerkesztő és Tanulmányi Bizottságra módosult. Ezen tudományos igényű tevékenységet folytató bizottság a külföldi tapasztalatok hasznosítására kiemelt figyelmet fordított. A testület szolgálati szabályzatainak a két világháború közötti időszakban keletkezett szövegei e bizottság keze nyomát viselik. A szövegek alaposabb szemrevételezésével az a következtetés adódik, hogy Magyar Királyi Csendőrség szolgálati szabályai, mindenekelőtt fegyverhasználati szabályai vitathatatlan rokonságot mutatnak a francia és az osztrák szabályokkal. Osztrák szabályoknak kell tekintenünk az 1849. évi idézett zsandár rendeletet is. Ugyanakkor azt is meg kell állapítanunk, hogy a honvéd őrszolgálat szabályai továbbá a régi és mai rendőrség fegyverhasználati szabályai erős hasonlóságot mutatnak a Magyar Királyi Csendőrségével, indokolt tehát állást foglalnunk abban a tekintetben, hogy melyik forrás előzi meg a másikat.

A fővárosi rendőrség szolgálati szabályainak áttekintése megerősít bennünket abban, hogy a csendőrségi és rendőrségi fegyverhasználat szabályai ugyanazon szellemi műhelyből származnak és ez a szellemi műhely — amely okszerűen a Magyar Királyi Belügyminisztérium kereteiben található — merített az ismertetett előzményekből.⁷⁸ A témakörre vonatkozó feltárásait a kilencvenes évén publikáló kutató megállapította „... az a tény, hogy Európában jelentős területeken francia mintára szervezték meg a csendőrségeket, a megalkotott szabályozásokban is jól érzékelhető volt. Az előbbiekből adódóan a francia csendőrség fegyverhasználati szabályozásának fő iránya (bár BUONAPARTE Napoleón után a csendőrségek közötti közvetlen kapcsolat megszűnt), hatással voltak az Európában, így Magyarországon is megszervezett csendőrségek fegyverhasználatának szabályozására.”⁷⁹

Egyetértünk a szerző előbbi megállapításával, mert a francia-osztrák-magyar csendőrségi fegyverhasználati szabályok pontosak, gyakorlati útmutatásokkal ellátottak és ennek megfelelően tartósak voltak, meghatározták a rendőrségi szabályok lényegét, amit tartalmi és időrendbeli adatok bizonyítanak. A magyarországi csendőrség egész története alatt lényegbeli változatlan fegyverhasználati szabályokkal működött az említett módosításokkal, szövegkorszerűsítéssel.

Mit mutat a csendőrségi és korunkbeli rendőrségi fegyverhasználati szabályok egybevetése?

A Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség szabályainak egybevetése világossá teszi, hogy a vonatkozó előírások tartalmilag hasonlóan szabályozta a fegyverhasználat egyéni vagy

utasításra való alkalmazását. Mindkét szabályzat szólt a fegyverhasználatot kötelezően megelőző intézkedésekről, egyformán kiemelten szólt az élet elleni fenyegetés, támadás elhárításának kötelezettségéről, hasonlóan szólt a testi épséget veszélyeztető támadás elhárításáról és arról, hogy a csendőr, illetve rendőr lőfegyvert használhat azzal szemben a csendőrségi szabályzat szerint „*aki őt tettelesen megtámadja vagy támadással veszélyesen fenyegeti*”⁸⁰, a rendőrségi törvény előírásai szerint pedig „*a saját élete, testi épsége, személyi szabadsága ellen intézett támadás elhárítására*”.⁸¹

Mindkét szabály ismeri a fegyverhasználatot megelőző intézkedés fogalmát, a rendőrségi általános, a csendőrségi különös jelleggel. A szervezeti és szolgálati utasítások szerkesztési módja szerint a fegyverhasználat eseteiben külön-külön szabály írja elő a megelőző intézkedést, így a csendőrségi szabályozás szerint „*fegyverhasználati fenyegetés dacára tettelesen akadályozza*”⁸² fordulat, a 4. alpontban „*a fegyverhasználatlal fenyegető felszólítás dacára*”⁸³ fordulat az 5. alpontban „*a fegyverhasználatlal fenyegető rákiáltás dacára*”.⁸⁴ Ez utóbbi esetekben nem volt mellőzhető a megelőző intézkedés. Amint megállapítható nem alkalmaztak ilyen feltételt a szabályozás feltételeken alkalmazott ilyen esetet.⁸⁵

Ezzel szemben az 1994. évi rendőrségi törvény általános szabályként írja elő azt, hogy a lőfegyver használatot tettelesen felsorolt intézkedéseknek kell megelőznie.⁸⁶ E szabályozás mellőzni rendeli a megelőző intézkedést akkor, „*ha az eset összes körülményei folytán a megelőző intézkedésre már nincs idő és a késedelem az intézkedés eredményességét, a rendőr vagy más személy életét, testi épségét közvetlenül veszélyezteti.*”⁸⁷

Mindkét szervezetnél a fegyverhasználat vizsgálásakor meg kellett indokolni a megelőző intézkedés elmaradását, mellőzését.

Markáns különbség a Magyar Királyi Csendőrség és a mai rendőrség fegyverhasználati szabályai között az a tény, hogy tömegoszlatás céljából a rendőrségi törvény szerint nincsen lehetőség lőfegyver használatának. Ez nemcsak az alapvető emberi jogot védő alapjogi gondolkodásmód térnyerésének köszönhető, hanem inkább annak, hogy a tömegoszlatásra alkalmas hatékony eszközök a technikai haladás folytán a XXI. században könnyűszerrel alkalmazhatók, ahogyan a rendőrségi törvény felsorolja ezeket: „*a vízágyút, a pirotechnikai eszközt, ingerlőgázt, elfogóhálót, lóháton vagy álló kötelékben végzett kényszeroszlatást*”.⁸⁸

Mindazonáltal lényeges különbség, hogy a csendőrség fegyverhasználati szabályai fogalmilag nemcsak lőfegyver használatra, hanem szűrő- és vágóeszköz használatára is vonatkozott, s nyilvánvaló, hogy a fegyverhasználat feltételei meglehetősen esetén a fokozatosság elvét az arányosság követelményét figyelembe kellett venni. Ezzel szemben a rendőrségi törvény kifejezetten külön szabályozza a lőfegyver használatot, márpedig a fegyverhasználatból kivont lőfegyver használat esetén természetesen számos lőfegyverhasználaton kívüli eszköz marad a rendőrség rendelkezésére (testi kényszer, bilincs, vegyi eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, illetőleg más eszköz).

Az összehasonlításban mutatkozó különbséget tovább csökkenti a tömegoszlatás eszközeinek vizsgálatát tekintve az a tény, hogy a tömegben lévő egyes személlyel szemben fegyverhasználatnak helye van azzal a feltétellel, hogy annak egyes személy ellen kell irányulnia, és megvannak az egyes személy elleni fegyverhasználatnak az 1994. évi rendőrségi törvényben előírt feltételei.⁸⁹

Ez a klauzula komoly fogyatékosága az 1994. évi rendőrségi törvénynek, mert nem jelent mást, mint azt, hogy a tömegben jelenlévőknek számolniuk kell a veszéllyel, hogy a tömeg egyes tagjaival szemben fegyverhasználatra kerülhet sor és a fegyverhasználat során a többiek, más jelenlévőket is lövés érhet.⁹⁰ Az 1994. évi rendőrségi törvény kimondja, hogy a lőfegyver használat nem jogellenes, ha a szabályos lőfegyverhasználat során olyan személyt ért találat, aki a helyszínt a rendőrség felszólítása ellenére nem hagyta el.⁹¹ Ebben a kérdésben alkotmánybírói különvélemény is született, mert nehezen bizonyítható egyfelől az, hogy a tömegben lévők ténylegesen hallották-e a rendőrség felszólítását, továbbá hogy fizikailag volt-e lehetőségük a tömeg elhagyására, s végül vitás lehet az is, hogy valóban megvoltak-e a tömegben lévő egyes személlyel szemben a fegyverhasználat feltételei.

Érvényesül-e, s hogyan érvényesül a szükségesség és arányosság követelménye a régi és a most hatályos fegyverhasználati rendelkezésekben?

A csendőrségi fegyverhasználat fontos elve volt az arányosság követelménye. Ismerték — ha nem is mindig így nevezték — ezt az elvet, csendőri magatartásszabályt. A szükségesség és arányosság szabályának az a lényege, hogy a lőfegyverhasználat — az előbbinél szélesebb körű fegyverhasználat — ne okozzon nagyobb sérelmet, mint amekkora érdeksérelem elhárítására irányul. Eldöntendő, hogy a lőfegyver használati szabályzat elkerülhetetlen és törvényes-e (szükségesség), s ha az előző kérdésre igenlő a

rendvédő válasza, a fegyvernek a legkisebb, ám még kellően hatékony sérelem okozására kell irányulnia (arányosság).

Az intézkedés által kívánatos célt általában több módon lehet elérni, ebből fakadóan az intézkedő rendvédelmi-hatósági közeg (hivatalos személy) mérlegelési lehetősége széleskörű. A cél eléréséhez szükséges intézkedések és kényszereszközök kiválasztásához nyújt támpontot a szükségesség és arányosság alapelve. E szerint a rendvédőnek a rendelkezésére álló lehetőségek közül azt kell kiválasztania, amely a legkisebb jogkorlátozással, a legkisebb sérüléssel vagy károkozással szolgálja az intézkedés eredményességét. „A szükségesség és arányosság elve a hazai és a külföldi jogirodalomban egyaránt ismert jogelv. Közelebbi körülírására azonban nincs mód, mert egyedi esetben a rendőri fellépés törvényessége mindig csak a konkrét helyzet tényeinek és körülményeinek ismeretében ítélhető meg.”⁹²

E körbe tartozó csendőrségi szabályok és elvek a „Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára” című 1941-ben kiadott szolgálati szabályzata alapján a következők: „A fegyver használatának lehető kímélettel kell történnie, ami alatt azt kell érteni, hogy a csendőr ott, ahol enyhébb hatású fegyvereivel (kard, szurony) is célt érhet, lőfegyvert lehetőleg ne használjon és hogy szándéka ne az élet kioltására, hanem támadásnál és ellentállásnál a harc képtelenné, a menekülésnél pedig a szökésre képtelenné tételre irányuljon. Másrészt azonban a fegyver alkalmazásának erélyesnek kell lennie, hogy az a kívánt cél elérését minden körülmények között biztosítsa. Gyenge vágás és szúrás, célzás nélkül vagy a levegőbe lövés tilos. . . . Az. 1. és 6. pontok alatt foglalt esetek kivételével a többi esetben lőfegyvert csak akkor szabad használni, ha a lövés által ártatlan egyének élete közvetlenül veszélyeztetve nincs.”⁹³

Az előző pontban a fegyverhasználat gyűjtőfogalmából a szabályzat kiemeli a lőfegyverhasználatot az emberi élet védelme érdekében arra a körre szűkítve, amelyben az intézkedéssel érintett, az elszenvadó személyre korlátozza a veszélyhelyzetet, kivéve a felsorolt, közérdek súlyos sérelmének veszélyét jelentő eseteket. „A fegyverhasználat csak addig jogosult, amíg célját el nem érte. A fegyvert tehát megtorlásul használni nem szabad. A köteles fegyverhasználat elmulasztása, valamint a jogtalan fegyverhasználat büntetést von maga után. Fegyverhasználat folytán megsérült egyéneket azonnal első segélyben és a lehető legsürgősebben orvosi kezelésben is kell részesíteni.”⁹⁴

„A csendőr tetteles megtámadása esetében a fegyvert csakis az azt elkövetett egyén ellen szabad használni. Ha azonban a csendőrt valamely ellenszegülő néptömegnek egy vagy több tagja támadja meg tettelesen és a tettest megállapítani nem lehet, a fegyvert a további erőszakos megsértés meggátálása végett az egész ellenszegülő néptömeg ellen kell használni.”⁹⁵

„Ha az az egyén, aki a csendőrt tettelesen megtámadta vagy támadással veszélyesen fenyegette, a további támadástól, illetőleg fenyegetéstől, akár a csendőr figyelmeztetésére, akár önként elállott, ellene fegyvert használni nem szabad.”⁹⁶

A „Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára” című 1941. évi kiadású szolgálati szabályzat fegyverhasználatra vonatkozó részei szerint „Az életet, testi épséget, személyes szabadságot vagy vagyont olyan cselekmények veszélyeztetik súlyosan, amelyek annak, aki ellen irányulnak, olyan nagy jogsérelmet (kárt vagy hátrányt) okoznak vagy okozhatnak, hogy ennek a jogsérelmek elhárítására vagy megszüntetésére bármilyen súlyos kimenetelű fegyverhasználatot is indokoltnak lehet tekinteni. Ilyen támadás elhárítására tehát nem szabad fegyvert használni akkor, ha a felsorolt bűncselekmények elkövetése folytán a tettes által okozott vagy okozni szándékolt jogsérelmek a fegyverhasználat súlyos voltaival arányban nem áll.”⁹⁷

„Ilyen esetek például kisebb érték ellopása, a személyes szabadság kisebb mértékű megsértése, pusztá kézzel való nem életveszélyes bántalmazás stb.”⁹⁸

„»A fegyverhasználat fenyegető felszólítás«-nak jól hallható és érthető módon kell történnie és ha a helyzet megengedi, azt — esetleg jelek által is — meg kell ismételni. »A puskát — vagy fejszét stb. — azonnal tegye le, mert lövök.«”⁹⁹

„A felhívást illetőleg fegyverhasználattal való fenyegetést lehetőleg mindenki által hallható módon »a törvény nevében« kell kihirdetni és — ha kürtös rendelkezésre áll — szurony vagy lovas támadás előtt a »roham«, lőfegyver használat előtt pedig a »tüzelni« jelet kell fuvatni.”¹⁰⁰

„Ha néptömeg ellen fegyverhasználat szükségére áll be, főképpen a főcinkosokat, bujtogatókat és a legveszedelmesebb ellenszegülőket kell ártalmatlanná tenni. Nőket, gyermekeket, aggokat és bámészakodó tétlen embereket lehetőleg kímélni kell.

Egyeseknek kihívó magaviselete vagy a felizgatott tömeg kiabálása, fütyülése, a csendőrség szidalmazása stb. miatt - ami tömegeknél elmaradhatatlan - a csendőr ne ragadtassa magát fegyverhasználatra.

A fegyverhasználatot mindig lelkiismeretesen meg kell fontolni, ha azonban annak szükségessége bekövetkezett, akkor a rendzavarók teljes szétesését és föltétlen megadását kell követelni, semmi szín alatt sem szabad velük vagy egyes megbízottakkal alkudozásokba bocsátkozni vagy bármiféle egyességet kötni.

*A csendőrséget harcszerűen megtámadó vagy annak ilyen módon ellenálló tömeg ellen a rendelkezésre álló harceszközöket a harcászati elvek szerint kell alkalmazni.*¹⁰¹

Tekintsünk az 1994. évi rendőrségi törvény és a XXI. századi magyar rendőrség szolgálati szabályzatának a rendelkezéseire a lőfegyverhasználattal kapcsolatos szükségesség és arányosság elvének és követelményének tekintetében.

Az arányosság követelményét az 1994. évi rendőrségi törvény úgy rögzíti, hogy *„A rendőri intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával.*”¹⁰²

„Több lehetséges és alkalmas rendőri intézkedés, illetőleg kényszerítő eszköz közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett az intézkedéssel érintettre a legkisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár.”¹⁰³

A kényszerítő eszközök alkalmazásának követelményei alcímekben olvasható, hogy: *„A rendőr kényszerítő eszközt csak a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén, az arányosság elvének figyelembe tartásával alkalmazhat úgy, hogy az nem okozhat aránytalan sérelmet az intézkedés alá vontak. Nincs helye a kényszerítő eszköz további alkalmazásának, ha az ellenszegülés megtört, és a rendőri intézkedés eredményessége nélkül is biztosítható.*”¹⁰⁴

„A rendőri intézkedés során a kényszerítő eszköz alkalmazása esetén lehetőleg kerülni kell a sérülés okozását, az emberi élet kioltását.

Az intézkedés folytán megsérült személy részére — amint ez lehetséges — segítséget kell nyújtani, szükség esetén a rendőr gondoskodik arról, hogy a sérültet orvos elláthassa, kórházi elhelyezése esetén a hozzátartozó vagy más, a sérülttel kapcsolatban álló személy erről értesüljön.”¹⁰⁵

Az alkotmánybíróság szükségesnek tartotta a *„lehetőleg kerülni kell”* szóhasználat értelmezését, elkerülendő az emberi élet értékének kisebbitését jelentő értelmezést: *„Az Rtv. vizsgált rendelkezése azt helyezi előtérbe, azt határozza meg főszabályként, hogy a kényszerítő eszköz alkalmazása ne okozzon sérülést, ne vezessen az emberi élet kioltásához. Ezzel a jogalkotó eleget tett az élethez való jog védelméből fakadó követelménynek. Azonban a »lehetőleg« szó helyes nyelvtani értelmezés szerint nem biztosít szélesebb jogot a lőfegyverhasználatra, és a »kerülni kell« korlátozó rendelkezés fellazítására. E szavakat egymástól önkényesen elválasztani nem lehet, következésképpen a "lehetőleg kerülni kell" kifejezés egységesen értelmezendő, mint olyan, a jogalkalmazás módjára vonatkozó ajánlás, amely egyébként is összhangban van az Rtv. azon rendelkezéseivel, amelyek a kényszerítőeszközök arányosságára, sorrendjére és a lőfegyverhasználatot megelőző cselekvésekre vonatkoznak.*”¹⁰⁶

„Nincs helye lőfegyverhasználatnak - a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadás, fegyveres ellenállás leküzdése, illetőleg a tömegben lévő személlyel szembeni használat (57. §) kivételével - ha

- a) olyan személy életét vagy testi épségét veszélyezteti, akivel szemben a lőfegyverhasználat feltételei nem állnak fenn;*

b) a rendőri intézkedés célja tárgyra vagy állatra leadott lövéssel is elérhető.”¹⁰⁷

„A lőfegyverhasználatot a következő sorrendben meg kell előznie:

- a) felhívásnak, hogy a felhívott a rendőri intézkedésnek engedelmességedjék;*
- b) más kényszerítő eszköz alkalmazásának;*
- c) figyelmeztetésnek, hogy lőfegyverhasználat következik;*
- d) figyelmeztető lövésnek.*

(2) A lőfegyverhasználatot megelőző intézkedések részben vagy teljesen mellőzhetők, ha az eset összes körülményei folytán a megelőző intézkedésekre már nincs idő, és a késedelem az intézkedés eredményességét, a rendőr vagy más személy életét, testi épségét közvetlenül veszélyezteti.”¹⁰⁸

Lőfegyver használata tömegben lévő személlyel szemben:

„Lőfegyverhasználatnak tömegben, csoportosulásban lévő személlyel szemben nincs helye, kivéve, ha az egyes személy elleni fegyverhasználat feltételei (54. §) fennállnak. A lőfegyverhasználatnak az egyes személy ellen kell irányulnia.”¹⁰⁹

„A tömegben, csoportosulásban lévő személlyel szemben történő lőfegyverhasználatot a következő sorrendben meg kell előznie

a) a tömeg vagy a csoportosulás szétesztatására, illetőleg a jogellenes magatartás megszüntetésére való felhívásnak;

b) a tömeg vagy a csoportosulás szétesztatására irányuló egyéb kényszerítő eszköz alkalmazásának;

c) figyelmeztetésnek, hogy lőfegyverhasználat következik;

d) figyelmeztető lövésnek.

(4) A tömegben, csoportosulásban lévő személlyel szembeni lőfegyverhasználatot megelőző intézkedések mellőzésére az egyes személyek elleni lőfegyverhasználat szabályai az irányadók.¹¹⁰

Az 1994. évi rendőrségi törvény kardinális jelentőségű, ám teljesen újkeletű rendelkezése szerint „Tilos a tömegoszlatásra lőfegyvert használni.”¹¹¹

A rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1963. évi törvényerejű rendelet egyértelműen kimondta, hogy a rendőr — egyebek mellett — fegyvert használ a közbiztonságra és a közrendre súlyos veszélyt jelentő csoportosulás szétesztatására; az intézkedését tettelesen akadályozó ellenszegülés leküzdésére. A törvényben felsorolt egyik fegyverhasználati esetben sincsen helye fegyverhasználatnak:

- ha olyan személy életét vagy testi épségét is veszélyezteti, akivel szemben a fegyverhasználat feltételei nem állnak fenn;

- gyermek és terhes nő ellen.¹¹²

Történeti tény, hogy ezen pártállami időben meghozott szabály az előbbi két esetben kategorikusan megtiltotta a fegyverhasználatot — talán az 1956-os terrorsortüzek tanulságaként —, míg sem a Magyar Királyi Csenedőrség szervezeti és szolgálati szabályzatai, sem pedig az 1994. évi rendőrségi törvény rendelkezései nem tiltották, hanem megengedték, illetve megengedik súlyos veszélyhelyzetekben illetve súlyos érdeksérelem esetén az intézkedéssel közvetlenül nem érintett, „vértlen” személyek, így a tömeg tagjai életének veszélyeztetését, kioltását.

A tömegoszlatási célú lőfegyverhasználat tilalma jelenidőben nem jelenti azt, hogy — nem tömegoszlatási céllal — ne lehetne lőfegyvert használni a tömegben, csoportosulásban részt vevő személlyel, személyekkel szemben, amit csak abban az esetben szabad, ha megvannak az adott, egyes személy elleni lőfegyverhasználat feltételei.

A rendőrségről szóló szabályokból levezethetően *de lege lata* helye van a fegyveres vagy a fegyverkezve elkövetett támadás, illetőleg a fegyveres ellenállás leküzdése céljából illetőleg a tömegben lévő személlyel szembeni használat esetén lőfegyverhasználatnak — csakis ezen esetekben — akkor is, ha olyan személy életét, testi épségét is veszélyezteti, akivel szemben a fegyverhasználat feltételei nem állnak fenn.¹¹³

A tömegben lévő személyre leadott célzott lövés azonban részben a lövés leadását zavaró körülmények, részben a tömeg mozgása folytán célt téveszthet. Ezért nem állapítható meg a lőfegyverhasználat jogellenessége, ha a szabályos lőfegyverhasználat során olyan személyt ér találat, aki a helyszínt a rendőrség felszólítása ellenére sem hagyta el.¹¹⁴

A tömegben, a csoportosulásban lévő személlyel szemben alkalmazott lőfegyverhasználatot megelőző intézkedések sorában éppen az életveszély megléte miatt, annak elkerülése végett fontos szerephez jut a szétesztatásra tett intézkedés, ha ez csapaterőben végrehajtható és a közbiztonság, a közrend ilyen módon is helyreállítható.

A Magyar Királyi Csenedőrség és a vele egyidőben működött magyar rendőrség, valamint korunk magyarországi rendőrsége között a fegyverhasználati szabályok tekintetében is kapcsolódás, hasonlóság van. Megmutatkozik ez a szabályokat meghatározó elvekben, a szabályok szerkezetében és logikájában, amint az előbbieken bizonyítottuk.

A Magyar Királyi Csenedőrség fegyverhasználati szabályait a jelen rendőrségi szabályok tükrében szemlélve, mintegy alkotmányossági vizsgálatot is végezhetünk, hiszen a jelenkor joga kiállta a magyar és nemzetközi alkotmányosság próbáját — a gyakorlat elemzése nem feladatunk — és így az annak való megfelelés, vagy meg nem felelés *mutatis mutandis* bizonyos tekintetben minősíti az 1945-ig érvényben volt rendvédelmi szabályokat. Az összehasonlítás a Magyar Királyi Csenedőrségre vonatkozó jogi szabályozás fényes helytállását bizonyítja! A tömegoszlatás lőfegyverrel való végrehajtásának jelen időben tilalmazott módozatát kivéve, valamennyi szabálya helyet kaphatna egy most hatályos szolgálati szabályzatban. Ha elvégeznénk gondolatban az előbbi cserét, azt látnánk, hogy korunk rendvédője számára nem jelentene valódi újdonságot. Felvethető a kérdés: mi az oka a nagyfokú hasonlóságnak?

Bizonyára egyik ok az antropológiai, szociológiai megfelelés. A fegyveres rendvédő szembenállása a fegyveres vagy fegyvertelen jogsértővel, jogot veszélyeztetővel, az emberi-társadalmi jelenség azonosságából, hasonlóságából következően hasonló fegyverhasználati lehetőségeket, módozatokat, döntési változatokat, kötelezettségeket jelent és ezek megoldása és hasonló kell, legyen. Ám láttuk a lassan másfélszáz esztendő szabályok szövegszerű változások közepette is megőrződött hasonlóságát,

a francia zsendár törvénytől, a HABSBURG császári rendeletig 1849-ben, az 1881., majd 1927. és 1941. évi csendőr szervezeti és szolgálati utasításig. Láthattuk a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1932. évi törvénycikkkel bezárólag.¹¹⁵

E rendőrségi szabályok lényegbeli hasonlóságot mutattak a csendőrségi hasonló szabályokkal. Szinte bizonyosan a csendőrségi szabályok alapul vételével jöttek létre. Innen már csupán egy lépés a szintén hasonlóságot mutató, a rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló, önkényuralomban keletkezett 1963. évi törvényerejű rendelet, majd a jelenleg hatályos rendőrségi törvény.¹¹⁶

Az 1994. évi rendőrségi törvény fegyverhasználati szabálya közvetlenül a korábbi rendőrségi szabályokban, végső soron a csendőrség fegyverhasználati szabályaiban gyökerezik. Így azután világosan látható, hogy nem szóvirág Magyarország Alaptörvényének jogfolytonossági utalása: „*Tiszteletben tartjuk történelmi Alkotmányunk vívmányait és a Szentkoronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.*

Nem ismerjük el történelmi Alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését...”¹¹⁷

A folyamatosság és ha úgy tetszik jogfolytonosság ismérve az elvi, tartalmi hasonlóság, a hasonló gondolkodásmód. Ennek bizonyítéka az a viszony, amely a Magyar Királyi Csendőrség szervezeti és szolgálati utasításai és a magyar rendőrség 1994. évi valamint 2011. évi szabályai között vitathatatlanul létezik.¹¹⁸

A valódi alkotmányos jogfolytonosság megmutatkozik az emberülethez és emberi méltósághoz fűződő jogait közvetlenül érintő rendvédelmi fegyverhasználati szabályok tartalmi-elvi hasonlóságában is.

Jegyzetek:

¹ A Magyar Királyi Csendőrség tízparancsolatának kilencedik pontja.

NEMEREY

² 1994/XXXIV.tv. Indokolás. 54-55.§-hoz.

³ 1881/III.tc. 1. §

⁴ SZUT-1941. 1.pont.

⁵ Alaptörvény (2011. IV. 25.) 46. cikk (1) bekezdés.

⁶ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 1-4. §

⁷ A Nemzeti Hitvallás szerint „*Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történelmi alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.*”

Alaptörvény (2011. IV. 25.) op.cit. R) cikk (3)

⁸ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 52-57. §

⁹ SZUT-1941.op.cit. 50. § 334.pont. 3.alpont.

¹⁰ Loc.cit. 329.pont. (1)bekezdés.

¹¹ Loc.cit. 334.pont.

¹² Loc.cit. 49.331.pont. 2.alpont.

¹³ 1930/II.tc. 38.§ 1.pont.

¹⁴ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 52. § (2) bekezdés.

¹⁵ 30/2011. (IX. 22.) BM.r. 46. § (4) bekezdés.

¹⁶ 2012/C.tv. 130. § (1) bekezdés.

¹⁷ Loc.cit. 130. § (2) bekezdés.

¹⁸ SZUT-1941.op.cit. 49. § 330.pont.

¹⁹ Loc.cit.

²⁰ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 54. § (1) bekezdés a, b és k pontok.

²¹ SALLAI: 154-155.p.

²² 1994/XXXIV.tv. op.cit. Indoklás az 56. §-hoz.

²³ SZUT-1941.op.cit. 330.pont. 2.,3.,4.,5. alpont.

²⁴ Loc.cit. 330.pont. 1.alpont.

²⁵ Loc.cit. 336.pont.

²⁶ Loc.cit. 330.pont. 1.alpont.

²⁷ Loc.cit. 335.pont.

²⁸ Loc.cit. 330.pont. 3.alpont.

²⁹ Loc.cit. 330.pont. 4.alpont.

³⁰ Loc.cit. 330.pont. 5.alpont.

³¹ Loc.cit. 330.pont. 6.alpont.

³² Loc.cit. 330.pont. 7.,8.,9.alpont.

³³ Loc.cit. 330.pont. 1.alpont.

³⁴ Loc.cit. 330.pont. 1.,2. alpont.

³⁵ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 56. § (1) bekezdés a. és d. pont.

³⁶ Loc.cit. 56.§ (2) bekezdés.

- ³⁷ SZUT-1941.op.cit. 330.pont. 3.,4.,5.,6.,7.,8.,9. alpont.
³⁸ Loc.cit. 330.pont. 2.alpont.
³⁹ Loc.cit. 330.pont. 1.alpont.
⁴⁰ Loc.cit. 330.pont. 2.alpont.
⁴¹ Loc.cit. 330.pont. 1.alpont.
⁴² Loc.cit.
⁴³ SZUT-1941.op.cit. , 30/2011. (IX. 22.) BM.r.op.cit.
⁴⁴ Loc.cit. 330. § 5.pont.
⁴⁵ Loc.cit. 339. pont (2) bekezdés.
⁴⁶ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 54. § (1) bekezdés g.pont.
⁴⁷ Loc.cit. 54. § (1) g.pont. és 70. § ; 30/2011. (IX. 22.) BM.r.op.cit.
⁴⁸ 2012/C.tv. op.cit. 160.§ (1) bekezdés.
⁴⁹ PARÁDI
⁵⁰ SZUT-1941.op.cit. 50. §
⁵¹ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* 457-458.§
⁵² SZUT-1941.op.cit. 330.pont. 1.,4.,5.,7., alpont
⁵³ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. 460., 461., 462. pontok.
⁵⁴ SZUT-1941.op.cit. 331.pont.
⁵⁵ Loc.cit. 330.pont. 6.alpont.
⁵⁶ Loc.cit. 330.pont. 2.alpont.
⁵⁷ Loc.cit.
⁵⁸ 1932/XIII.tc.
⁵⁹ 185 100/1932. (VII. 14.) BM.r.
⁶⁰ 1932/XIII.tc. 1. § 1. bekezdés 5. pont.
⁶¹ SZUT-1941.op.cit. 330.pont. 2. alpont.
⁶² Loc.cit. 330.pont. 7., 8., 9. alpont.
⁶³ 185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. 20. §
⁶⁴ A polgári magyar államban a két világháború közötti időszakban katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt a :
- Magyar Királyi Csendőrség (1881-1945);
- Magyar Királyi Folyamőrség (1921-1939);
- Magyar Királyi Határőrség (1932-1938);
- Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1912-1945);
- Magyar Királyi Koronaőrség (1867-1945);
- Magyar Királyi Vámőrség (1921-1932).
Polgári fegyveres őrtestület volt a:
- Magyar Királyi Fegyőrtestület (1867-1945);
- Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867-1945);
- Magyar Királyi Állami Rendőrség (1919-1930);
- Magyar Királyi Rendőrség (1931-1945).
PARÁDI
⁶⁵ SZUT-1941.op.cit. 333.pont 1., 2. alpont.
⁶⁶ 1994/XXXIV.tv. 54. § (1) bekezdés a. és b. pont.
⁶⁷ 185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. op.cit. 20. §
⁶⁸ SALLAI: op.cit. 154.p.
⁶⁹ CZOGLER
⁷⁰ SALLAI: op.cit.
⁷¹ Nr.272/1849.
⁷² Loc.cit. 46.§
⁷³ 1881/III.tc. 1. §
⁷⁴ SZUT-1881. 11. §
⁷⁵ Loc.cit.
⁷⁶ SZUT-1912. 12. §
⁷⁷ SZUT-1881.op.cit. 11. § ; SZUT-1927. 49. § ; SZUT-1941.op.cit. 49-51. §
⁷⁸ Loc.cit.
⁷⁹ SALLAI: op.cit.
⁸⁰ SZUT-1941.op.cit. 330.pont 1.alpont.
⁸¹ 1994/XXXIV.tv. op.cit. Rtv. 54. § (1) bekezdés k) pont.
⁸² SZUT-1941.op.cit. 330.pont 3.alpont.
⁸³ Loc.cit. 330.pont 4.alpont.
⁸⁴ Loc.cit. 330.pont 5.alpont.
⁸⁵ Loc.cit. 1.pont. és 2.pont.
⁸⁶ 1994/XXXIV.tv. 56.§ (1) bekezdés a., b., c., d. pont.
⁸⁷ Loc.cit.
⁸⁸ Loc.cit.
⁸⁹ Loc.cit. 54. §
⁹⁰ Loc.cit. 57. § (2) bekezdés.
⁹¹ Loc.cit.
⁹² Loc.cit. Indoklás
⁹³ SZUT-1941. 50. § 334. pont.

- ⁹⁴ Loc.cit. 331.pont.
⁹⁵ Loc.cit. 335.pont.
⁹⁶ Loc.cit.
⁹⁷ Loc.cit. 330.pont. 2. alpont.
⁹⁸ Loc.cit. 336.pont.
⁹⁹ Loc.cit. 338.pont.
¹⁰⁰ Loc.cit. 340.pont.
¹⁰¹ Loc.cit. 341.pont.
¹⁰² 1994/XXXIV.tv. op.cit. 15.§ (1) bekezdés.
¹⁰³ Loc.cit. (2) bekezdés.
¹⁰⁴ Loc.cit. 16. § (1) bekezdés.
¹⁰⁵ Loc.cit. 17. § (2) bekezdés.
¹⁰⁶ 9/2004. (III. 30.) AB.hat.
¹⁰⁷ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 55.§
¹⁰⁸ Loc.cit. 56.§ (1) bekezdés.
¹⁰⁹ Loc.cit. 57.§ (1) bekezdés.
¹¹⁰ Loc.cit. 57.§ (1),(3),(4) bekezdés.
¹¹¹ Loc.cit. 59.§ (4) bekezdés.
¹¹² 1963/22.tvr.
¹¹³ 1994/XXXIV.tv. op.cit. 55.§ Indoklása és 57. §
¹¹⁴ Loc.cit. 57.§ (1) és (2) és Indoklás.
¹¹⁵ Nr.272/1849. ; SZUT-1881. ; SZUT-1927. ; SZUT-1941. ; 1932/XIII.tc.
¹¹⁶ 1963/22.tvr. ; 1994/XXXIV.tvs.
¹¹⁷ Alaptörvény (2011. IV. 25)
¹¹⁸ SZUT-1881. ; SZUT-1912. ; SZUT-1927. ; SZUT-1941. ; 1994/XXXIV.tv. ; 30/2011. (IX. 22.) BM.r.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

TANULMÁNYOK

- PARÁDI
(49.;64.;) — PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.
- SALLAI
(21.;68.;70.;79.;) — SALLAI János: Francia, osztrák, magyar csendőrség fegyverhasználata a XIX. században. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX.évf. (1999) 10.sz. 154-159.p. HU-ISSN 1216-6774.

CIKKEK

- CZÓGLER
(69.;) — CZÓGLER Gusztáv: Egyet-mást a fegyverhasználatról. 264-269.p. *Csendőrségi Lapok szerkesztősége (szerk.): Csendőrségi Zsebkönyv.* Budapest, 1913, s.n. 375 p.
- NEMEREY
(1.;) — NEMEREY Márton: A csendőr tízparancsolat. *Csendőrségi Lapok*, XXX.évf. (1940) 14.sz. 457.p.

SZABÁLYZATOK

- Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* — *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* Budapest, 1931, Pallas. 551 p.
(51.;53.;
- SZUT-1881.
(74.;75.;77.;78.;115.;118.;) — Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XV.évf. (1881) 4.füzet. 1167-1344.p.
- SZUT-1912.
(76.;118.;) — *Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1912, Várnay és Fia „Municipia” Kiadóhivatala. 384 p.
- SZUT-1927.
(77.;78.;115.;118.;) — *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1941, Stádium. 414 p.
- SZUT-1941.
(4.;9.;10.;11.;12.;18.;19.;23.;24.;
25.;26.;27.;28.;29.;30.;31.;32.;
33.;34.;37.;38.;39.;40.;41.;42.;
43.;44.;45.;50.;52.;54.;55.;56.;
57.;61.;62.;65.;77.;78.;80.;82.;
83.;84.;85.;93.;94.;95.;96.;97.;
98.;99.;100.;101.;115.;118.;

JOGSZABÁLYOK

- Alaptörvény (2011. IV. 25) (5.;7.;117.) — Magyarország Alaptörvénye (2011. IV. 25)
- 1881/III.tc. (3.;73.) — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
- 1930/II.tc. (13.) — 1930/II.tc. a katonai büntetőtörvénykönyvről.
- 1932/XIII.tc. (58.;60.;115.) — 1932/XIII.tc. a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati jogáról.
- 1994/XXXIV.tv. (2.;6.;8.;14.;20.;22.;35.;36.;46.;47.;66.;81.;86.;87.;88.;89.;90.;91.;92.;102.;103.;104.;105.;107.;108.;109.;110.;111.;113.;114.;116.;118.) — 1994/XXXIV.tv. a rendőrségről.
- 2012/C.tv. (16.;17.;48.) — 2012/C.tv. a Büntető Törvénykönyvről.
- 1963/22.tvr. (112.;116.) — 1963/22.tvr. a rendőri fegyverhasználati jog kiterjesztéséről.
- Nr.272/1849. (71.;72.;115.) — Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung, womit die Errichtung einer Gendarmerie im ganzen Umfange des österreichischen Kaiserthums nach den angetragenen Grundzügen genehmigt wird. [Császári rendelet, az Osztrák Birodalom egészére kiterjedő hatáskörű csendőrség felállításáról és annak feladatai tárgyában.] *Reich- Gesetz- und Regierungsblatt*, [Birodalmi törvény- és kormánylap] II.évf. (1850) 297-300.p.
- 185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. (59.;63.;67.) — 185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználatának részletes szabályozásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, évf. (1932) I.füzet. 810-818.p.
- 30/2011. (IX. 22.) BM.r. (15.;43.;47.;118.) — 30/2011. (IX. 22.) BM.r. a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról. *Magyar Közlöny*, LXVII.évf. (2011) 199.sz. 28610-28646.p. HU-ISSN 2063-0379.
- 9/2004. (III. 30.) AB.hat. (106.) — 9/2004. (III. 30.) AB.hat. a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény egyes rendelkezései alkotmányellenességének utólagos megállapítására irányuló indítvány tárgyában. *Magyar Közlöny*, LX.évf. (2004) 38.sz. 3494-3511.p. HU-ISSN 2063-0379.

A Magyar Királyi Csendőrség és az 2017-ben működő magyar rendőrség fegyverhasználatának összehasonlító táblázata.

<p><i>Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1941, Stádium. 414 p.</i></p>	<p>1994/XXXIV.tv. a rendőrségről.</p>
<p>SZUT 49. § Fegyverhasználat.</p> <p>330. A szolgálatban álló csendőr fegyverét jogosult mindenki ellen használni:</p> <p>1. aki őt tettelesen megtámadja vagy támadással veszélyesen fenyegeti.</p> <p>Ellenben <i>köteles használni</i> :</p> <p>2. ha másnak közvetlenül, jogtalanul és súlyosan veszélyeztetett életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát másképp megvédelmezni nem lehet ;</p> <p>3. ha valaki a csendőrt szolgálati ténykedésében, a fegyverhasználatból való fenyegetés dacára tettelesen akadályozza és az ellenszegülést másképp megtörni nem lehet ;</p> <p>4. ha az a felfegyverzett egyén, akit a csendőrnek el kell fognia, fegyverét a fegyverhasználatból fenyegető felszólítás dacára le nem teszi, vagy védett helyzetéből előjönni vonakodik és lefegyverzésére más mód nincs ; (A 330. pont 4. alpontjához : "Felfegyverzett" nemcsak az az egyén, aki szoros értelemben vett fegyverrel (puska, pisztoly, kard, szurony stb.) van ellátva, hanem az is, akinél az ember életére vagy testi épségére veszélyes bárminő eszköz vagy tárgy (kés, fejsze, vasvilla, maró vagy forró folyadék stb.) van.) SZUT 338.</p> <p>5. ha az elfogott vagy elfogandó veszélyes gonosztevő menekül, a fegyverhasználatból fenyegető rákiáltás dacára meg nem áll és feltartóztatására más mód nincs;</p> <p>6. ha a néptömeg, amelynek szétoszlata elrendeltetett vagy a közbiztonság érdekében szükséges, a szétoszlásra való felhívás és a fegyverhasználatból való fenyegetés dacára szét nem oszlik és a szétoszlata másképp nem lehetséges ;</p> <p>7. ha valaki háború idején vagy rendkívüli viszonyok között magát gyanússá teszi és a felhívásra kielégítő válasz nélkül elszalad ; továbbá az országhatáron és az országhatár mentén :</p> <p>(50.§ Fegyverhasználati jog magyarázata. 342.pont: „Az ebben a pontban foglalt rendelkezés csak a közrendet vagy az állami rendet veszélyeztető nagyobbarányú mozgalmak, vagy háború esetében a m. kir. kormány által külön rendelettel megjelölt területen és időpontban lép érvénybe.”)</p> <p>8. ha közsegeken kívül vezető mellékutakon éjjel árukkal vagy más szállítmányokkal pedig nappal is - há rom vagy több egyén a fegyverhasználatból fenyegető rákiáltás dacára meg nem áll, hanem egyenkint vagy valamennyien megfutamodnak s feltartóztatásukra más mód nincs ;</p>	<p>54. § (1) A rendőr lőfegyvert használhat</p> <p>k) a saját élete, testi épsége, személyi szabadsága ellen intézett támadás elhárítására.</p> <p>54. § (1) A rendőr lőfegyvert <i>használhat</i> [.....]</p> <p>a) az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítására;</p> <p>b) a testi épséget súlyosan veszélyeztető közvetlen támadás elhárítására;</p> <p>c) a terrorcselekmény (Btk. 314-316. §), a jármű hatalomba kerítése (Btk. 320. §) vagy a közveszély okozása (Btk. 322. §) bűncselekmények megakadályozására vagy megszakítására;</p> <p>d) bűncselekmény lőfegyverrel, robbanóanyaggal vagy az élet kioltására alkalmas más eszközzel való elkövetésének megakadályozására;</p> <p>e) lőfegyver, illetőleg robbanóanyag jogosulatlan, erőszakos megszerzésére irányuló cselekmény megakadályozására;</p> <p>f) az állam működése vagy a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos létesítmény ellen felfegyverkezve intézett támadás elhárítására;</p> <p>54. § (1) A rendőr lőfegyvert <i>használhat</i></p> <p>i) azzal szemben, aki a nála lévő fegyver letételére irányuló rendőri felszólításnak nem tesz eleget, és magatartása a fegyver ember elleni közvetlen felhasználására utal; (9/2004. (III. 30.) AB határozat által megállapított szöveg.) (A fegyver fogalmát az Rtv. ugyan nem határozza meg, de a szó általános és büntetőjogi értelmében a fegyver olyan tárgynak, eszköznek minősül, amely alkalmas az élet veszélyeztetésére vagy kioltására. Így a Btk. 137. § 4. a) pontja szerint a lőfegyver és a robbanóanyag használata alapozza meg a fegyveres elkövetés minősítését.) 9/2004. (III. 30.) AB)</p>

<p align="center">Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1941, Stádium. 414 p.</p>	<p align="center">1994/XXXIV.tv. a rendőrségről.</p>
<p>9. ha a csendőr partunkon vagy annak közelében éjjel - fedett vagy megrakott vízi járóművekkel pedig nappal is - gyanús egyéneket talál s ezek a fegyverhasználattal fenyegető kétszeri rákiáltásra meg nem állnak, illetőleg ebbeli szándékuknak kétségtelen bizonyítékát nem adják, hanem egyenkint vagy valamennyien menekülni igyekeznek. Semmi esetre sincs helye a fegyverhasználatnak olyan személyek vagy járóművek ellen, amelyek már túl jutottak az ország határán.</p> <p>331. Az 1. és 6. pontok alatt foglalt esetek kivételével a többi esetben lőfegyvert csak akkor szabad használni, ha a lövés által ártatlan egyének élete közvetlenül veszélyeztetve nincs.</p> <p>331. A fegyverhasználat csak addig jogosult, amíg célját el nem érte. A fegyvert tehát megtorlásul használni nem szabad. A köteles fegyverhasználat elmulasztása, valamint a jogtalan fegyverhasználat büntetést von maga után. Fegyverhasználat folytán megsérült egyéneket azonnal első segélyben és a lehető legsürgősebben orvosi kezelésben is kell részesíteni.</p> <p>331. A csendőr fegyverét a jelen §-ban meghatározott szabályok szerint önállóan használja és azért kizáróan ő felelős. Ha azonban a fegyvert valamely csendőrségi előljáró parancsára használta, akkor ezért csak a parancsot kiadott előljáró felelős.</p> <p>334. „Csendőr” minden csapatállományú, közbiztonsági vagy belső szolgálat teljesítésére hivatott vagy kivezényelt rangosztályba nem sorolt havidíjast és altisztet kell érteni. Nem csapatállományú csendőregyének csak akkor tartoznak ez alá a fogalom alá, ha ilyen szolgálattételre ki vannak vezényelve.</p> <p>334.A fegyver használatának lehető kímélettel kell történnie, ami alatt azt kell érteni, hogy a csendőr ott, ahol enyhébb hatású fegyvereivel (kard, szurony) is célt érhet, lőfegyvert lehetően ne használjon és hogy szándéka ne az élet kioltás ára, hanem támadásnál és ellentállásnál a harc-képtelenné, a menekülésnél pedig a szökésre képtelenné tételre irányuljon. A fegyverhasználat csak addig jogosult, amíg célját el nem érte. A fegyvert tehát megtorlásul használni nem szabad. A köteles fegyverhasználat elmulasztása, valamint a jogtalan fegyverhasználat büntetést von maga után.</p>	<p>68. § (1) A lőfegyverhasználat során kerülni kell az emberi élet kioltását. A lövést lehetőleg lábra, ha pedig a támadó kezében a támadásra távolról is felhasználható eszköz van, kézre kell irányítani.</p> <p>52. § (2) A lőfegyverhasználat saját elhatározásból vagy utasításra történhet. Csapaterő zárt alakzatban történő alkalmazása esetén csak utasításra használható lőfegyver. § (1) Előljárója parancsára a rendőr köteles a lőfegyverét használni. A lőfegyver parancsra történő használatának jogszerűségéért a parancsot kiadó előljáró a felelős. E parancs végrehajtása csak akkor tagadható meg, ha a rendőr tudja, hogy a lőfegyver használatával bűncselekményt követne el. (2) Csapaterő zárt alakzatban történő alkalmazása esetén a rendőr saját elhatározásából is használhatja lőfegyverét, ha a zárt alakzattól elszakadt, vagy alakzaton kívüli feladat ellátására kap utasítást.</p> <p>62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról 67. § 1) Előljárója parancsára a rendőr köteles a lőfegyverét használni. A lőfegyver parancsra történő használatának jogszerűségéért a parancsot kiadó előljáró a felelős. E parancs végrehajtása csak akkor tagadható meg, ha a rendőr tudja, hogy a lőfegyver használatával bűncselekményt követne el.</p> <p>68. § (3) Ha a törvény csak a közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítása céljából teszi lehetővé a fegyverhasználatot, és a közvetlen fenyegetés vagy támadás bármely oknál fogva megszűnt, a lőfegyverhasználati jogosultság is azonnal megszűnik. A lőfegyverhasználat további alkalmazásának helye nincs, ha az a célját elérte.</p>

<p align="center">Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1941, Stádium. 414 p.</p>	<p align="center">1994/XXXIV.tv. a rendőrségről.</p>
<p>338. A fegyverhasználattal fenyegető felszólítás"-nak jól hallható és érthető módon kell történnie és ha a helyzet megengedi, azt - esetleg jelek által is - meg kell ismételni.</p> <p>331. Az. 1. és 6. pontok alatt foglalt esetek kivételével a többi esetben lőfegyvert csak akkor szabad használni, ha a lövés által ártatlan egyének élete közvetlenül veszélyeztetve nincs.</p> <p>336. A veszélyeztetett életet, testi épséget, személyes szabadságot vagy vagyont másként megvédelmezni nem lehet", ha a támadónak figyelmeztetésére, elfogására vagy megbilincselésére, illetőleg a támadásra képtelenné tételére vagy a kényszereszközök alkalmazására lehetőség vagy a késelemből származó veszély miatt - idő nincs, végül, ha ezek alkalmazása eredménytelen maradt</p>	<p>62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet 66. § (1) A fegyverhasználatot megelőző figyelmeztetést érthetően, határozottan "a törvény nevében fegyvert használók" szavakkal kell megtenni.</p> <p>(2) A lőfegyverhasználat csak arra a személyre irányulhat, akivel szemben az Rtv. 54. §-ban meghatározott feltételek fennállnak.</p>
<p>(a fegyvert) köteles használni: SZUT 330. 5. Ha az elfogott vagy elfogandó veszélyes gonosztevő menekül, a fegyverhasználattal fenyegető rákiáltás dacára meg nem áll és feltartóztatására más mód nincs;</p> <p>339. [...]Veszélyes gonosztevő rendszerint az, aki a törvény szerint halállal, életfogytig tartó fegyházzal, vagy öt évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő cselekményt" követett el vagy kísérelt meg, ilyen bűncselekménnyel alaposan gyanúsítható vagy amiatt elítéltetvén, valamely letartóztatási helyről megszökött, s végül az, akit a hatóság kifejezetten, mint veszélyes gonosztevőt jelölt meg.</p>	<p>54. § (1) A rendőr lőfegyvert használhat g) az emberi élet kioltását szándékosan elkövető elfogására, szökésének megakadályozására;</p>
<p>330. 6. ha a néptömeg, amelynek szétoszlata elrendeltett vagy a közbiztonság érdekében szükséges, a szétoszlásra való felhívás és a fegyverhasználattal való fenyegetés dacára szét nem oszlik és a szétoszlátás másképp nem lehetséges;</p> <p>340. A felhívást illetőleg fegyverhasználattal való fenyegetés-t lehetően mindenki által hallható módon "a törvény nevében kell kihirdetni és - ha kürtös rendelkezésre áll - szurony vagy lovas támadás előtt a "roham", lőfegyver használat előtt pedig a "tüzelni" jelet kell fuvatni.Másként való szétoszlátás" alatt azt kell érteni, hogy a csendőrség parancsnoka a rendezőket vagy a befolyásos egyéneket felkéri, hogy a tömeget szétoszlásra bírják. Esetleg a parancsnok gáz alkalmazását rendeli el, vagy ha lovas csend őrk állanak rendelkezésére, őket a tömegbe lovagoltat ja. A rendezők vagy befolyásos egyének tevékenységében csendőregyéneknek résztvenniök nem szabad. A szétoszlátásnak ezt az enyhébb módját mindig meg. kell kísérelni, hacsak a késelelem veszéllyel nem jár.</p> <p>.....Nőket, gyermekeket, aggokat és bámészködő tétlen embereket lehetően kímélni kell. 341.Egyeseknek kihívó magaviselete vagy a felizgatott tömeg kiabálása, fütüülése, a csendőrség szidalmazása stb. miatt - ami tömegeknél elmaradhatatlan - a csendőr ne ragadtassa magát fegyverhasználatra.</p>	<p>59. § (4) Tilos a tömegoszlásra lőfegyvert használni. Lőfegyver használata tömegben lévő személlyel szemben</p> <p>57. § (1) Lőfegyverhasználatnak tömegben, csoportosulásban lévő személlyel szemben nincs helye, kivéve, ha az egyes személy elleni fegyverhasználat feltételei (54. §) fennállnak. A lőfegyverhasználatnak az egyes személy ellen kell irányulnia.</p> <p>(2) Nem állapítható meg a lőfegyverhasználat jogellenessége, ha a szabályos lőfegyverhasználat során olyan személyt ér találat, aki a helyszínt a rendőrség felszólítása ellenére nem hagyta el.</p> <p>(3) A tömegben, csoportosulásban lévő személlyel szemben történő lőfegyverhasználatot a következő sorrendben meg kell előznie</p> <p>a) a tömeg vagy a csoportosulás szétoszlására, illetőleg a jogellenes magatartás megszüntetésére való felhívásnak;</p> <p>b) a tömeg vagy a csoportosulás szétoszlására irányuló egyéb kényszerítő eszköz alkalmazásának;</p> <p>c) figyelmeztetésnek, hogy lőfegyverhasználat következik;</p> <p>d) figyelmeztető lövésnek.</p> <p>(4) A tömegben, csoportosulásban lévő személlyel szembeni lőfegyverhasználatot megelőző intézkedések mellőzésére az egyes személyek elleni lőfegyverhasználat szabályai az irányadók.</p> <p>55. § Nincs helye lőfegyverhasználatnak - a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadás, fegyveres ellenállás leküzdése, illetőleg a tömegben lévő személlyel szembeni használat (57. §) kivételével - ha</p> <p>a) olyan személy életét vagy testi épségét veszélyezteti, akivel szemben a lőfegyverhasználat feltételei nem állnak fenn;</p> <p>b) a rendőri intézkedés célja tárgyra vagy állatra leadott lövéssel is elérhető.</p>

<p align="center">Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1941, Stádium. 414 p.</p>	<p align="center">1994/XXXIV.tv. a rendőrségről.</p>
<p>330. 7. ha valaki háború idején vagy rendkívüli viszonyok között magát gyanússá teszi és a felhívásra kielégítő válasz nélkül elszalad; továbbá az országhatáron és az országhatár mentén :</p> <p>8. ha községekben kívül vezető mellékutakon éjjel árukkal vagy más szállítmányokkal pedig nappal is - három vagy több egyén a fegyverhasználattal fenyegető rákiáltás dacára meg nem áll, hanem egyenkint vagy valamennyien megfutamodnak s feltartóztatásukra más mód nincs;</p> <p>9. ha a csendőr partunkon vagy annak közelében éjjel - fedett vagy megrakott vízi járóművekkel pedig nappal is - gyanús egyéneket talál s ezek a fegyverhasználattal fenyegető kétszeri rákiáltásra meg nem állnak, illetőleg ebbeli szándékuknak kétségtelen bizonyítékát nem adják, hanem egyenkint vagy valamennyien menekülni igyekeznek. Semmi esetre sincs helye a fegyverhasználatnak olyan személyek vagy járóművek ellen, amelyek már túl jutottak az ország határán.</p>	<p>68. § (2) Az Rtv. 55. §-ában meghatározottakon túl nincs helye a lőfegyverhasználatnak, ha a lőfegyverhasználat az államhatáron átlövést idézne elő, illetve a határúton közlekedő személlyel szemben, kivéve ha fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadást avagy fegyveres ellenállást kell leküzdeni.</p>
<p>50.§ Fegyverhasználati jog magyarázata.</p> <p>„Fegyverét” alatt azt kell érteni, hogy a csendőrnek első sorban a részére előírt lő- és szálfegyvereket kell használnia ; más fegyver vagy védekező eszköz használata csak végső esetben, nevezetesen akkor van megengedve, ha csendőrségi fegyver nem áll rendelkezésére vagy az használhatatlenné vált..... „Jogosult” alatt azt kell érteni, hogy a csendőr a helyzet összes körülményeinek mérlegelésével szabadon határoz a felett, hogy fegyverét használja-e vagy sem. A fegyverhasználat mellőzése miatt csak akkor van eljárásnak helye, ha támadójával szemben gyáván viselkedett, vagy ha lőfegyverezték.</p> <p>A fegyver használatának lehető kímélettel kell történnie, ami alatt azt kell érteni, hogy a csendőr ott, ahol enyhébb hatású fegyvereivel (kard, szurony) is célt érhet, lőfegyvert lehetőleg ne használjon és hogy szándéka ne az élet kioltása, hanem támadásnál és ellentállásnál a harcképtelenné, a menekülésnél pedig a szökésre képtelenné tételre irányuljon. Másrészt azonban a fegyver alkalmazásának érelyesnek kell lennie, hogy az a kívánt cél elérését minden körülmények között biztosítsa.</p> <p>A 330. pont 1. alpontjához : A „tettleges támadás” (alatt a csendőr személye ellen intézett erőszakot kell érteni. Ez történhetik szoros értelemben vett fegyverrel (puska, pisztoly, kard, szurony, stb.) vagy az életet vagy testi épséget veszélyeztető más eszközzel (vasvilla, bot, kés, fejsze stb.), pusztán kézzel (megragadás, ütés, lökés stb.) , vagy kövel való dobálással is. Csupán szóbeli megsértés, szidalmazás, káromlás stb. fegyverhasználatra nem jogosít. A csendőr tettleges megtámadása esetében a fegyvert csak az azt elkövetett egyén ellen szabad használni. Ha azonban a csendőrt valamely ellenszegülő néptömegnek egy vagy több tagja támadja meg tettlegesen és a tettet meg állapítani nem lehet, a fegyvert a további erőszakos megsértés meggátlása végett az egész ellenszegülő néptömeg ellen kell használni. "Támadással való veszélyes fenyegetés" alatt olyan magatartást kell érteni, melyen él fogva a körülmények mérlegelése után attól kell tartani, hogy a csendőr tettleges megtámadása azonnal be - fog következni. Ilyen magatartás pl. az, ha valaki akár fegyverrel, akár más eszközzel vagy pusztán kézzel is, de kétségtelenül támadó szándékkal a csendőrnek nekimegy, vagy őt fegyverrel célbaveszi, ellene követ vagy más tárgyat dobásra vagy ütésre emel stb. A támadással való szóbeli fenyegetés fegyverhasználatra nem jogosít.....</p>	<p>56. § (1) A lőfegyverhasználatot a következő sorrendben meg kell előznie</p> <ol style="list-style-type: none"> felhívásnak, hogy a felhívott a rendőri intézkedésnek engedelmeskedjék; más kényszerítő eszköz alkalmazásának; figyelmeztetésnek, hogy lőfegyverhasználat következik; figyelmeztető lövésnek. <p>(2) A lőfegyverhasználatot megelőző intézkedések részben vagy teljesen mellőzhetők, ha az eset összes körülményei folytán a megelőző intézkedésekre már nincs idő, és a kétségtelen az intézkedés eredményességét, a rendőr vagy más személy életét, testi épségét közvetlenül veszélyezteti.</p>

**A tanulmányok jegyzeteiben
egységesen alkalmazott rövidítések jegyzéke.**

AB.	=	Alkotmánybíróság(i)
BM.	=	belügyminisztérium(i), belügyminiszteri
Eadem	=	ugyanő (nőnem)
et al. (et alii)	=	és mások
évf.	=	évfolyam
hat.	=	határozat
HM.	=	honvédelmi minisztérium(i), honvédelmi miniszteri
HT.	=	Helytartótanács
Idem	=	ugyanő (hímnem)
IM.	=	igazságügyi minisztérium(i), igazságügyminiszteri
In	=	innen
int.	=	intézkedés
Loc.cit. (loco citato)	=	ugyanott
ME.	=	miniszterelnök(i)
nr. (numer)	=	szám
op.cit. (opus citatum)	=	idézett mű
p. (pagina)	=	oldal
pcs.	=	parancs
r.	=	rendelet
s.a. (sine anno)	=	kiadás éve nélkül
s.l. (sine loco)	=	kiadás helye nélkül
s.n.(sine nomine)	=	kiadó nélkül
sz.	=	szám
szerk.	=	szerkesztő(k)
tc.	=	törvénycikk (törvény)
tv.	=	törvény
tvr.	=	törvényerejű rendelet
ut.	=	utasítás

A XIX-XX. századi magyar katonai rendfokozati rendszer rangjainak rövidítései.

Tisztelt Olvasó!

Jegyzékünkben az egyenruhán viselhető rangok és azokhoz közvetlenül kapcsolódó, az állománykategóriát jelölő írásos rövidítéseket tüntetük fel. A jegyzékben foglaltak nem terjednek ki a címekre, amelyek látható formában a ruházaton nem jelentek meg, továbbá a végzettség tartalmát tükröző és a szakszolgálati ágakhoz tartozást jelölő írásos rövidítésekre sem. A magyar rendvédelmi testületek közül a polgári magyar állam időszakában katonailag szervezett fegyveres őrtestületek személyi állományának a tagjai, később pedig a pártállam kiépítéséhez kapcsolódóan valamennyi rendvédelmi testületi tag a szárazföldi haderőnem katonai rendfokozati rendszernek a rangjait viselte, ezért ezen rendfokozati rendszerbe tartozók alkották a legnagyobb létszámú állománykategóriát a XIX-XX. századi magyar rendvédelemben. Ebből fakadóan tartjuk fontosnak ezen rangrendszer pontos írásbeli jelöléseit feltüntetni. A rendfokozatok rövidítésének a témáját bonyolítja, hogy egyes rangok — csupán a XIX-XX. századot figyelembe véve, amely időszakból kerül ki a periodikánkban közölt tanulmányok döntő többsége — egyes időszakokban nem is léteztek, illetve eltérő időszakokban a rangrendszeren belül máshol helyezkedtek el, bár az írásbeli rövidítésük azonos vagy hasonló volt. A polgári magyar állam időszakában sem volt azonban egységes minden rang rövidítése. Különböző szabályzatokban, sematizmusokban, útmutatókban stb. egyes rövidítéseket eltérően rögzítettek. Az alternatív rövidítéseket zárójelben tüntetjük fel. A rangrövidítési jegyzéket a magyar rendfokozati rendszer fejlődéstörténete szakértőjének, mag. ZEIDLER Sándornak a közreműködésével alakítottuk ki. A jegyzék a magyar katonai rangokon belül a szárazföldi haderőnem katonai rangjaira terjed ki. Nem foglalja magába a haderőben foglalkoztatott katonai tisztviselők és tisztviselők egyenruhán viselhető rangjainak írásos rövidítéseit, továbbá a trianoni békediktátum tiltó szabályainak enyhítésére irányuló különféle rangrendszerek rendfokozatainak írásbeli rövidítéseit, valamint a magyar vízi és légi haderőnem rangjainak írásbeli rövidítésére sem terjed ki a jegyzék. Tervezzük, hogy a szárazföldi haderőnem magyar katonai rangjai mellett a vízi és a légi haderőnem, továbbá a katonai tisztviselők és tisztviselők, illetve a rejtéssel összefüggésben kialakított rendfokozati rendszerek rangjainak írásbeli rövidítésével is gyarapítjuk jegyzékünket a későbbi számainkban.

A szárazföldi haderőnem katonai rendfokozatainak rövidítései a polgári magyar állam időszakában

Tábornokok (tbk.)

tbgy. (tbngy.)	=	tábornagy
vezds.	=	vezérezredes (1915-1919)(1941-)
l.tbk.	}	lovassági tábornok (1941-ig)
gyal.tbk.		gyalogsági tábornok (1909-1941)
tbszgy. (tbszngy.)	}	táborszernagy (1941-ig)
altbgy. (altb.)		=
vörgy.(vömggy, tdk)	=	vezérőrnagy (tábornok 1941-ig)

Tisztek (ti.)

ezds.	=	ezredes
alez. (alezds.)	=	alezredes
örgy. (örn.) ¹	=	őrnagy
szds. ¹	=	százados
fhdgy. ¹	=	főhadnagy
hdgy. ¹	=	hadnagy
alhdgy.	=	alhadnagy (mint tiszt 1925-ig)
zls. ¹	=	zászlós (1909-1919)(1931-1945)
hdp.thts	=	hadapród tiszthelyettes 1909-ig, majd zászlós.

Altisztek (alti., vagy alt.)

alhdgy.	=	alhadnagy (1925-1945)
thts.	=	tiszthelyettes (1915 - 1941)
ftörm.	=	főtörzsőrmester (előtte tiszt-helyettes elnevezéssel 1941-)
törm.	=	törzsőrmester(1913-)
örm.	=	örmester

Tisztesek (ts.)

szkv.	=	szakaszvezető (1856 -)
tzds. (tiz.)	=	tizedes
örv.	=	örvezető

A szárazföldi haderőnem katonai rendfokozatainak rövidítései a pártállam időszakában és a rendszerváltást követően

Tábornokok (tbk.)

—	=	—	
hdstbk.	=	hadseregtábornok	
}	vezds.	=	vezérezredes
vörgy.	=	vezérőrnagy	
dd.tbk.	=	dandártábornok (1999-)	

Tisztek (ti.)

ezds.	=	ezredes
alez.	=	alezredes
örgy.	=	őrnagy
szds.	=	százados
fhdgy.	=	főhadnagy
hdgy.	=	hadnagy
alhdgy.	=	alhadnagy (1945 - 1992)
Zászlósok (zls.) ²		
fr.zls.	=	főtörzszászlós

tör.zls.	=	törzszászlós (1971-)
zls.	=	zászlós (1971-)

Tiszthelyettesek (thts.)³

ftörm.	=	főtörzsőrmester
törm.	=	törzsőrmester
örm.	=	örmester

Tisztesek (ts.)

szkv.	=	szakaszvezető
tiz.	=	tizedes
örv.	=	örvezető

¹ 1944 tavaszától 1944 őszéig vezették be a zászlós helyettes, hadnagy helyettes, főhadnagy helyettes, százados helyettes és őrnagy helyettes rangokat, a dualizmus alatt pedig I. osztályú és II. osztályú századosi kategóriát is létrehozta, mivel ennek a rendfokozatnak rendkívül hosszú volt a kihordási ideje.

² A zászlósi rangsoportot a tiszt és altiszt rangsoport közötti átmenetnek szánták, amely a korábbi időszak legalsóbb tiszt és legfelsőbb altiszt rangjait váltotta ki.

³ A haderőben e rangsoportot ismét altisztként nevezték meg, a rendvédelmi testületeknél azonban továbbra is tiszt-helyettesnek nevezik őket.

A rendvédelmi testületi hovatartozást
feltüntető rövidítések

á v.	=	államvédelmi
bv.	=	büntetés-végrehajtási
cső.	=	csendő
foe.	=	folyamerő
fő.	=	folyamőr
feő.	=	fegyőr
hadteng.	=	haditengerész
hö. (hör.)	=	határőr
honv.	=	honvéd
hr.	=	határrendőr
hvad.	=	határ vadász
kő.	=	koronaőr
keő.	=	képviselőházi ő
koő.	=	kormányőr
nb.	=	nemzetbiztonsági
pü.	=	pénzügyőr
r.	=	rendőr
tsőr.	=	testőr
tű.	=	tűzoltó
vő.	=	vámőr

Az állományviszonyt kifejező rövidítések

c.	=	címzetes
gyak.	=	gyakornok
nyá. (ny.áll.)	=	nyugállományú
szb.	=	szolgálatra beosztva
szkv.	=	szolgálaton kívüli
tart.	=	tartalékos
tb.	=	tiszteletbeli
td.	=	tiszteletdíjas

Állománycsoportot kifejező rövidítések

karp.	=	karpaszományos
legs.	=	legénység
vk.	=	vezérkari
vkszt.	=	vezérkari szolgálatot teljesítő

A rendvédelmi testületeknél a legénységi állomány — amely hivatásos szolgálatot teljesítőkből állt — tisztési, illetve altisztí rangokat viselt. Ezen állománykategória a honvédség altisztí karának a jellegével bírt.

